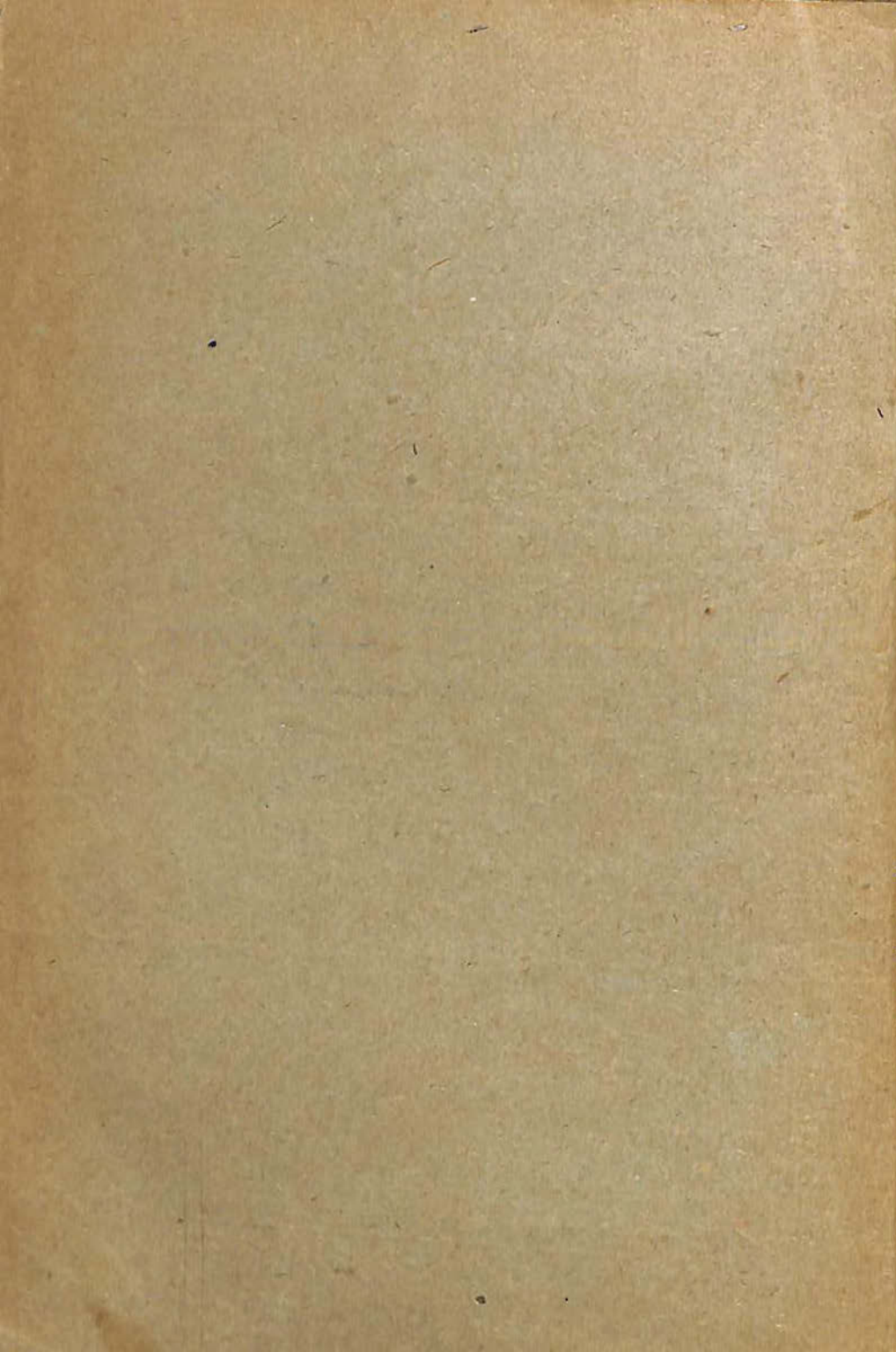

ԵՐԱԳԻՐ

ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՅԵՎ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԹԱԿԱՆ, ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼ, ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱ-
ԿԱՆ, ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՅԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Handwritten signature or mark

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք

ՄՏՈՒԳՎԱՄ Է 1967 Ը

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՅԵՎ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ, ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼ, ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱ-
ԿԱՆ, ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՅԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

24923
2826
H

ԽՍՀՄ-ի ԺԿՍ-ին կից բարձրագույն
դպրոցի գործերի Համամիութենական
կոմիտեն թույլատրելի և ոգտվելու՝
մինչև հաստատվելը

Թարգմ. խմբագիր՝ Հ. ՍՍԼԱՆՅԱՆ

Տեխ. խմբ. Խ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Սրբագրել է Կ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Գլավիտի լիազոր՝ Տ—9573 Պատվեր № 165, Տիրաժ 2000

Հանձնված և արտադրության 16 մայիսի 1938 թ.

Ստորագրված և ապագրելու 27 մայիսի 1938 թ.

Ուսուցիչների Վերակազմման Ինստիտուտի տպարան,
Ֆերեվան, Մարքսի փողոց № 17

ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մարքսիզմ-լենինիզմի փիլիսոփայությունը մարդկային կուլտուրայի մեծագույն նվաճումն է, մարդկության ամենահեռանդական և առաջավոր աշխարհայացքը:

Մատերիալիստական «դիալեկտիկան» Վարքսիզմի հոգին է» (Ստալին): Մարքս-լենինյան աշխարհայացքի տարածումը, Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի, Ստալինի անպարտելի ուսմունքով, մատերիալիստական դիալեկտիկայի գենքով լայն մասսաներին զինելը բոլշևիզմին տիրապետելու կարևորագույն խնդիրներն են: Դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի դասավանդման հիմնական խնդիրն է տիրապետել Մարքս-Ենգելսի, Լենինի և Ստալինի ուսմունքի հիմունքներին, մասսաներին դաստիարակել մարքս-լենինյան աշխարհայացքով, ուսանողներին դաստիարակել բոլշևիզմյան կուսակցությամբ և անհաշտելիությամբ կոմունիստական կուսակցության գծի համար մղվող պայքարում: Հասարակական-տնտեսական գիտություններին, նույն թվում և մարքս-լենինյան փիլիսոփայության ուսումնասիրման ուղղությամբ աշխատանքը պետք է հիմնվի Լենինի և Ստալինի ցուցմունքներին, «Под знаменем марксизма» ժողովի մասին ՀԱՄԿ(Բ)Կ կենտկոմի 1931 թվի վորոշման, «ԽՍՀՄ-ի պատմություն» և «Նոր պատմություն» դասագրքերի կոնսպեկտներին վերաբերյալ ընկերներ Ստալինի, Ա. Ժդանովի և Ս. Կիրովի դիտողությունների, ՀԱՄԿ(Բ)Կ պատմության դասագիրքը կազմողներին ուղղած ընկեր Ստալինի նամակի, Ինչպես և բարձրագույն դպրոցի մասին ՀԱՄԿ(Բ)Կ կենտկոմի և ԽՍՀՄ-ի ԺԿԽ վորոշման վրա:

Մարքսիզմի փիլիսոփայությունը մի գիտություն է, վոր պահանջում է գիտություն, փիլիսոփայություն, սոցիալական գիտությունների պատմություն և այն ամենի խորն ուսումնասիրությունը, վոր տալիս է ժամանակակից հասարակական կյանքի և գիտությունից զարգացումը:

Ծրագրի պատմա-փիլիսոփայական մասը նվերված է մատերիալիզմի և դիալեկտիկայի պայքարի հիմնական ետապաների ուսումնասիրմանը: Այդ բաժնի ուսումնասիրությունը պետք է ոգնի ուսանողներին պարզելու Մարքսի-Ենգելսի՝ դիալեկտիկական մատերիալիզմի մշակման և զարգացման ուղիները:

Այդ նատվածի ուսումնասիրությունը ընթացքում պետք է

հետևողականորեն կապ հաստատվի ուսումնասիրվող փիլիսոփայական սխոտեմների և քաղաքացիական պատմության, գիտության ու կուլտուրայի զարգացման միջև:

Դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի հիմունքներին վերաբերող հատվածները դասավորված են այնպիսի հետևողականությամբ, վորպիսին արգեն արդարացված և դասավանդման ամբողջ փորձով:

Պատմական մատերիալիզմի հիմունքներն ուսումնասիրելիս անհրաժեշտ և հատուկ ուշադրություն դարձնել պարզելու մատերիալիզմի և իդեալիզմի պայքարը սոցիոլոգիայի պատմության մեջ, անհրաժեշտ և ուսումնասիրել կոնկրետ պատմական նյութը և ուսումնասիրվող հարցերը կապել դասակարգային պայքարի պրակտիկայի ու ԽՍՀՄ-ում սոցիալիզմի շինարարության հարցերի հետ: Ժամանակակից բուրժուական փիլիսոփայական ուղղությունների քննադատությունը զետեղված և այդ հատվածների համապատասխան թեմաների մեջ:

Մարքսիզմի թշնամիների՝ ոպորտունիզմի, հակահեղափոխական տրոցկիզմի և բուխարինականության, մենշևիկոզ իդեալիզմի և մեխանիցիզմի դեմ մղված պայքարում Լենինի-Ստալինի կուսակցությունը պաշտպանեց և զարգացրեց մարքս-լենինյան ուսմունքը: Մարքսիզմի փիլիսոփայության զարգացման Լենինյան-ստալինյան ետապը ուսումնասիրելիս ուսանողները պետք է խորը կերպով բնութեն այդ պայքարի թեորոտիկական ու քաղաքական իմաստն ու նշանակությունը և ղինվեն թշնամիներին բոլշևիկորեն մերկացնելու և ջախջախելու կարողությամբ: Այս պատճառով դասընթացի այդ հատվածի բոլոր թեմաները պետք և ուսումնասիրվեն բոլշևիզմի պատմության և մարքսիզմին թշնամի հոսանքների դեմ Լենինի-Ստալինի կուսակցության մղած պայքարի հիմնական ետապների հետ:

Դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի դասավանդումը և ուսումնասիրությունը պետք է գտնվի ղիտական բարձրության վրա և հագեցված լինի բոլշևիկյան կուսակցականությամբ: Մարքս-լենինյան աշխարհայացքով մասսաներին դաստիարակելը պահանջում է վճռական պայքար մղել սխոլաստիկայի, վերացականության, գոհնիկ սոցիոլոգիզմի և ուսանողներին ձևական մոտեցում ցույց տալու դեմ: Այդ թերությունները մինչև այժմ ել տեղի ունեն դասավանդման մեջ և դասագրքերում:

Դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի հիմնական

կրույթները պարզարանման համար պետք է լայնորեն ոգտագործել փաստական մատերիալը՝ որինակներ, իլյուստրացիաներ, վորոնցով այնքան հարուստ են Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի, Ստալինի յերկերը և վորոնց մեջ խորն ու սպառիչ բացատրություն և տրվում պատմության, գիտության և արդիականության բոլոր կարևորագույն յերևույթներին: Դիտելիական չի կարելի որինակների գումար դարձնել, սակայն նրա ուսումնասիրման համար անհրաժեշտ և լայնորեն ոգտագործել կոնկրետ նյութը, փայլուն որինակները և իլյուստրացիաները:

Անհրաժեշտ և վորոշ միասնություն մտցնել դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի դասընթացի դասավանդման կազմակերպման և մեթոդիկայի մեջ.

ա) փոխտոփայտությունն ուսումնասիրել ԲՈՒՀ-երի բարձր կուրսերում, այն ժամանակ նա կհիմնովի գիտելիքների վորոշ պաշարի՝ պատմության, բնագիտության, քաղաքատնտեսության և այլ գիտելիքների վրա.

բ) դասավանդման հիմնական մեթոդը պետք է լինի պրոֆեսորի դասախոսությունը, վորը տալիս և դասընթացի հարցերին սխտեմատիկ հետևողական և լիակատար լուսաբանություն, իսկ սրան պետք է հետևի ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը սկզբնադրյունների վրա.

գ) ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը ղեկավարելու և այդ աշխատանքի ունակություններին տիրապետելուն ոգնելու համար, կազմակերպվում են զոցենտների և ասիստենտների կոնսուլտացիաներ: Մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկների հիմնական յերկերը պետք է ուսումնասիրվեն ամբողջապես, վորի համար զոցենտների և ասիստենտների ղեկավարությամբ կազմակերպվում են խմբային պարապմունքներ:

Հանձնարարված գրականությունը չի բաժանվում պարտադիր և լրացուցիչ գրականության: Անհրաժեշտ գրականության ծավալը ամբիոններն են վորոշում համապատասխան այն ժամանակի, վորը տրվում է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքին:

Դիալեկտիկական և պատմական մատերիալիզմի ներկա ծրագիրը կազմված է այն նախագծի հիման վրա, վոր լույս է տեսել «Под знаменем марксизма» 1937 թվի 6 և «Высшая школа» 1937 թվի 8—9 համարներում, հաշվի առնելով նախագծի վերաբերյալ յեղած մի քանի դիտողություններն ու արձագանգները:

Գիպլեկսիկական յեմ պատմական մատերիալիզմի դա-
սընթացի պլան

Թեմաների համարները	ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԹԵՄԱՆԵՐԸ	ԺԱՄԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ	
		Դասախոսութ. մար	խմբային պարապմ. համար
	<p>Հ Ա Տ Վ Ա Մ 1-ին ՆԵՐՄԾՈՒԹՅՈՒՆ</p>		
Թեմա 1-ին	Մարքեդմի փելիսոփայությունը, նը- րա առարկան և խնդրները	2	—
	<p>Հ Ա Տ Վ Ա Մ 2-րդ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅԱՆ ՉՍՐԳՍՅ- ՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՏՍՊՆԵՐԸ</p>		
Թեմա 2-րդ	<p>ա) Մատերիալիզմի և իդեալիզմի պայ- քարի հիմնական եռասպնները անտիկ աշ- խարհի փելիսոփայության մեջ. բ) Ֆեոդալական հասարակութայն փե- լիսոփայությունը.</p>	6	—
Թեմա 3-րդ	<p>Մատերիալիզմի և իդեա- լիզմի պայքարի հիմնական եռասպնները բուրժուական կլասիկ փելիսոփայութ. մեջ</p> <p>1. ա) Վերածնութայն շրջանի փելիսո- փայությունը. բ) Ֆ. Բեկոն, Թ. Հոբբս 2. Ռ. Դեկարտ, Բ. Սպինոզա, Գ. Լայբնից 3. Չ. Լոկկ, Չ. Բեքլի, Դ. Յում 4. Ֆրանսիական լուսավորչները. 18-րդ դարի ֆրանսիական մատերիալիստ- ները՝ Ժ. Լամետրի, Դ. Դերբո, Գ. Հոլբախ, Կ. Հելվեցիուս 5. Գերմանական կլասիկ իդեալիզմ ա) Ե. Կանտ բ) Գ. Հեգել Լ. Ֆոյբրբախի մատերիալիզմը</p>	2 2 2 2 2 2 2 2 2	— — — — — — — —
Թեմա 4-րդ			

Թեմա 5-րդ

Պրոլետարիատի փրկիտիայութեան ծագումն ու զարգացումը. Կ. Մարքս, Ֆ. Ենգելս

2

Թեմա 6-րդ

Փրկիտիայութեան զարգացումը Ռուսաստանում 18—19-րդ դարերում

6

30

Հ Ա Տ Վ Ա Մ 3-րդ
ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թեմա 7-րդ

Մատերիալիստական դիալեկտիկան վարպես գիտություն

2

Թեմա 8-րդ

Դիալեկտիկական մատերիալիզմը մատերիալի, շարժման, տարածութեան և ժամանակի մասին

2

Թեմա 9-րդ

Մարքս-Էնգելսյան արտացոլման թեորիան

4

2

Թեմա 10-րդ

Մատերիալիստական դիալեկտիկայի հիմնական որոնքները

1. Հակադրությունների միասնության և պայքարի որոնք

2

2

2. Քանակից վորակին և վորակից քանակին անցման որոնք

2

4

3. Բացասման բացասումի որոնքը ելություն և յերևույթի Ձեզ և բովանդակություն

3

Թեմա 11-րդ

Թեմա 12-րդ

Պատճառականություն և փոխազդեցություն. պատճառականություն և անհրաժեշտություն: Հնարավորություն և իրականություն

4

2

Թեմա 13-րդ

Դիալեկտիկո-մատերիալիստական տրամաբանությունը և ձևական տրամաբանության քննադատությունը

2

2

20

12

Հ Ա Տ Վ Ա Մ 4-րդ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թեմա 14-րդ

Պատմության մատերիալիստական բնութագրումը և բուրժուական հասարակական ուսմունքների քննադատությունը

4

2

Թեմա 15-րդ	Հասարակական - տնտեսական ֆորմացիաներ, արտագրողական ուժեր և արտագրողական հարաբերություններ .	4	2
Թեմա 16-րդ	Դասակարգների ծագումը և դասակարգային պայքարի զարգացումը .	4	4
Թեմա 17-րդ	Ուսմունք պետության և հեղափոխության մասին: Ուսմունք պրոլետարիատի զիջատուրայի մասին .	4	2
Թեմա 18-րդ	Հիմք և վերնաշինքեր: Հասարակական գիտակցության ձևերը .	2	—
Թեմա 19-րդ	Ուսմունք կուլտուրայի և կուլտուրական հեղափոխության մասին .	2	—
Թեմա 20-րդ	Կրոնի ծագումը: Մարքսիզմ-լենինիզմի պայքարը կրոնի դեմ .	2	—
Թեմա 21-րդ	Բարոյագիտություն .	2	—
Թեմա 22-րդ	Սոցիալիզմ և կոմունիզմ .	2	2

ՀԱՏՎԱԾ 5-ՐԴ

26

12

ՄԱՐՔՍԻԶՄԻ ՓԻԼԻՍՈՓՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՍՏԱԼԻՆՅԱՆ ԵՏԱՊԸ

Թեմա 23-րդ	Նաբոլեոնիկների սուբյեկտիվ սոցիոլոգիայի, լեզու մարքսիզմի, եկոնոմիզմի և մենշևիզմի թեորետիկական հիմունքների ջախջախումը Լենինի կողմից .	4	2
Թեմա 24-րդ	Լենինի պայքարը մախիզմի դեմ .	2	—
Թեմա 25-րդ	Լենինի և Ստալինի պայքարը տրոցկիստներին և բուխարինականներին, մենշևիզիկոզ իդեալիստների և մեխանիստներին ռեակցիոն փիլիսոփայական «թեորիաների» դեմ .	4	2
Թեմա 26-րդ	Դիալեկտիկական մասերիալիզմի զարգացումը ընկեր Ստալինի կողմից .	4	2

14

6

90

30

ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՅԵՎ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ԴԱՍԸՆ-
ՔԱՑԻ

Հ ա տ վ ա ծ 1-ին. ՆԵՐԱԾՈՒՅՑՈՒՆ

Թ Ե Վ ա 1. ՄԱՐՔՍԻԶՄԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՆՐԱ ԱՌԱՐ-
ԿԱՆ ՅԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մարքսիզմի յերեք աղբյուրները և յերեք բաղկացուցիչ մասերը: Գլխավորը մարքսիզմի մեջ: Մատերիալիստական գիտելիական վորպես մարքսիզմ-լենինիզմի փիլիսոփայական գիտություն: Մատերիալիստական գիտելիական «մարքսիզմի արմատական թեորտիկական հիմքն և» (Լենին), «ամբողջական աշխարհայացք, փիլիսոփայական սխտեմ, վորից տրամաբանորեն բղխում Ե Մարքսի պրոլետարական սոցիալիզմը» (Ստալին): Մարքս-լենինյան փիլիսոփայությունը վորպես ամենաառաջավոր, ամենահեղափոխական դասակարգի դադավարախոսություն:

Ենգելսը փիլիսոփայության հիմնական հարցի մասին: Փիլիսոփայության հիմնական հարցի յերկու կողմերը, մատերիալի թե հոգու առաջնության պրոբլեմը և աշխարհի ճանաչելիության պրոբլեմը: Փիլիսոփայության հիմնական հարցի լուծումը մատերիալիզմի և իդեալիզմի կողմից: Իդեալիզմի և մատերիալիզմի դասակարգային և իմացաբանական արմատները: Ենգելսը, Լենինը և Ստալինը փիլիսոփայության հիմնական հարցի դուալիստական լուծման մասին: Մատերիալիզմի և իդեալիզմի պայքարը փիլիսոփայության պատմության մեջ և այդ պայքարի սոցիալական արմատները: Թեորիայի և պրակտիկայի միասնությունը մարքսիզմ-լենինիզմի փիլիսոփայության մեջ: Մարքսիզմ-լենինիզմը փիլիսոփայության դասակարգայնության և կուսակցականության մասին: Մարքսիզմ-լենինիզմի պայքարը բուրժուական որբկտիվիզմի և գիտության վերդասակարգայնության «թեորիայի» դեմ: Մարքսի փիլիսոփայական մատերիալիզմը ովեց մարդկությանը, իսկ հատկապես բանվոր դասակարգին «իմացության մեծ գեներ» (Լենին):

Պայքար մարքսիստական փիլիսոփայությունը վորպես գի-

տության մեխանիստները կողմից վերացման և մարքսիզմի փի-
լիսոփայության առարկայի մենշեիկոլո-իդեալիստական աղավաղ-
ման դեմ:

Իրալեկտիկական մատերիալիզմի զարգացումը Լենինի և
Ստալինի կողմից՝ բուրժուական, ռեվոլյուցիոնիստական թեորիանե-
րի դեմ մղած պայքարում: Լենինը և Ստալինը մարքսիստական
փիլիսոփայության մարտական խնդիրները մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Ֆ. ԵՆԳԵԼՍ.— Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, գլուխ 2-րդ (եջ՝ 18—22);
Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ.— Իրալեկտիկա (բրոշյուր), եջ՝ 7—8, 34—38 (Ի-
դեալիզմի իմացարանական արմատները մասին);
Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ.— Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ (հոդվածների ժողո-
վածու), հոդվածները
Մարքսիզմի յերեք աղբյուրները և յերեք բաղկացուցիչ մասերը,
Կարլ Մարքս (ամբողջը);
Կուսակցութունը փիլիսոփայության մեջ կամ՝ Լենինի հա-
տոր 13-րդ, «Մատերիալիզմ և եմպիրիոկրիտիցիզմ» եջ՝ 384—394;
Մարտնչող մատերիալիզմի նշանակության մասին*);
Ի. ՍՏԱԼԻՆ.— Լենինիզմի հարցերը, Լենինիզմի հիմունքների մա-
սին, գլուխ 3-րդ—թեորիա;
Լ. ԲԵՐԻՍ.— Անդրկովկասի բուլժեիկյան կազմակերպությունների
պատմության հարցի շուրջը:

Յուսուկալիստ. ԻՎ. Զատված 2-րդ
ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՇԻՄՆԱԿԱՆ ԵՏԱՊՆԵՐԸ

Թեմա 2-րդ. ա) ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ և ԻՆԵԱԼԻԶՄԻ ՊԱՅԿՈՒՐԻ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՏԱՊՆԵՐԸ ԱՆՏԻԿ ԱՇԽԱՐՀԻ ՓԻԼԻՍՈ-
ՓԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Մարքսիզմ-լենինիզմը փիլիսոփայության պատմության ուժ-
սունճասիրության խնդիրները մասին:

*) Այն հոդվածները, վորոնք նշված են Լենինի՝ Մարքս-Ենգելս-մարք-
սիզմ գրքույկից, վերջինիս բացակայության դեպքում պետք է վերցնեն՝ Լե-
նին-Ստալին, Լենին յերկեր յերկու հատորով, կամ՝ Լենին, Լենին յերկեր

Լենինի և Ստալինի այդ աշխատությունները (կարճ՝ Յերկհատորյակ)
բոլոր դեպքերում պետք է ունենալ, նրանք ծրագրում հաճախ են նշվում:
ՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՅՆՆԵՆ ԹԱՐԳՄ. ԽՄԲ.

Անտիկ աշխարհի մատերիալիզմի առաջացման սոցիալ-տըն-
տեսական նախադրյալները 6-րդ դարում մեր թվարկությունից
առաջ: Մարքսը հունական կուլտուրայի՝ վորպես «մարդկու-
թյան նորմալ մտնկության» մասին: Առաջին հունական մատե-
րիալիստները (Միլեթական դպրոց): Թալես (624—548 թ. մ. թ.
ա.): Նրա ուսմունքը ջրի, վորպես սկզբնանյութի մասին:
Անաքսիմանդը (611—547 թ. թ. մ. թ. ա.):

Նրա ուսմունքը «պեյրոնի» և հակադրությունների միջոցով
աշխարհի առաջացման մասին: Անաքսիմանդ (585—528 թ. թ.
մ. թ. ա.): Նրա ուսմունքը ոգի, վորպես սկզբնանյութի և տի-
յեզերքի մասին: Միլեթցիների մատերիալիզմի տարերային և
նայիվ բնույթը:

Պյուլթագորը (571—497 թ. թ. մ. թ. ա.) վորպես ռեակ-
ցիոն արխսոսկրատիայի գաղափարախոս: Նրա ուսմունքը թվի՝
վորպես աշխարհի հիմքի մասին: Լենինը պյուլթագորեական իդե-
ալիզմի իմացաբանական արմատների և պյուլթագորցիների «գե-
տական մտածողության սողմերը» մասին:

Հերակլիտ (540—480 թ. թ. մ. թ. ա.) Հերակլիտի սոցի-
ալ-քաղաքական հայացքները: Նրա Ֆիզիկայի մատերիալիստա-
կան հիմքը: Կրակը վորպես «սկզբնանյութ»: Հերակլիտի դիալեկ-
տիկան և նրա նայիվ բնույթը:

Ելեսթեոսը, նրանց պայքարը Հերակլիտի հետևողների դեմ:
Պարմենիդ (ծն. մոտ 540 թ. մ. թ. ա.), նրա մետաֆիզիկական
ուսմունքը իրական գոյի և թվացող գոյի մասին: Զենոնի արդու-
մենտները բազմակերպության և շարժման դեմ: Լենինը Զենոնի
արդումենտների մասին:

Դեմոկրիտ (460—370 թ. թ. մ. թ. ա.) Դեմոկրիտը վորպես
գաղափարախոս ստրիկատիրական դեմոկրատիայի, «հարուստ ար-
դունաբերողների և վաճառականների նոր դասակարգի» (Են-
դելս): Դեմոկրիտի ատոմական մատերիալիզմը: Ուսմունքը
ատոմների շարժման և աշխարհների գոյացման մասին: Դեմոկրի-
տի իմացաբանությունը: Դեմոկրիտը կրոնի մասին: Եթիկա-
կան հայացքները: Մարքսիզմ-լենինիզմի կրասիկները Դեմոկրե-
տի փիլիսոփայության մասին:

Պլատոնը (427—347 թ. թ. մ. թ. ա.) վորպես գաղափա-
րախոս Աթենքի ստրկատիրական արխսոսկրատիայի: Պլատոնը

վորպես իդեալիզմի սխտեմավորող: Նրա ուսմունքը իդեանների, զգայական առարկաների և մատերիայի մասին:

Աստված վորպես աշխարհի արարիչ: Պլատոնի իմացաբանությունը: Պլատոնի ուսմունքը պետութեան մասին: Պլատոնյան «Էդմունիզմի» ուսուցիական և տեսլիցիոն բնույթը: Պլատոնի պատմական նշանակութեանը, նրա ազդեցութեանը փիլիսոփայութեան հետագա զարգացման վրա և դերը մատերիալիզմի դեմ մղված պայքարում:

Արիստոտել (384—322 թ. թ. մ. թ. ա.): Նրա ուսմունքը վորպես արտացոլում հունական պոլիսների անկման դարաշրջանի հակասութեանների: Անտիկ աշխարհի «արտաքին ծաղկման բարձրագույն աստիճան» (Մարքս) Ալեքսանդր Մակետաժող» (Մարքս), «Հին աշխարհի Հեգելը» (Ենգելս): Անտիկական դարոցների քննադատութեանը:

Իդեանների պլատոնյան ուսմունքի քննադատութեանը: Արիստոտելի տատանումները մատերիալիզմի և էդեալիզմի, դիական ուսմունքը բովանդակութեան հանդեպ ձևի առաջնութեան մասին: Իմացաբանութեանը: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը Արիստոտելի դիալեկտիկայի մասին: Արիստոտելի Ֆիզիկան: Ուսմունք հասարակութեան և պետութեան մասին: Արիստոտելի դերը փիլիսոփայութեան պատմութեան մեջ:

Եպիկուր (342—270 թ. թ. մ. թ. ա.): Նրա փիլիսոփայութեան մատերիալիստական բնույթը: Եպիկուրի իմացաբանութեանը: Ատոմների շարժման վերաբերյալ Դեմոկրիտի ուսմունքի վերանշակումը Եպիկուրի կողմից: Կրոնի և հոգու անմահութեան ուսմունքի քննադատութեանը:

Լուկրեցիոս (մոտ 99—55 թ. թ. մ. թ. ա.): Նրա փիլիսոփայութեան մատերիալիստական-աթեիստական բնույթը: Լուկրեցիոսի «Բերրի բնութեան մասին» պոեմը:

բ) ՅԵՈՂԻԱԼԱԿԱՆ ՀԱՍՍՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յեվրոպայի ֆեոդալացման պրոցեսը և ֆեոդալական արտադրանքի դանակի հիմնական գծերը: Գիտութեանն ու փիլիսոփայութեանը վաղ ֆեոդալիզմի պայմաններում: Յեկեղեցին վորպես

պես ֆեոդալիզմի հիմնական հենարան: Փիլիսոփայութիւնը՝ աստ-
վածաբանութեան ազգախն (Ենգելս): Պայքար սեպտիմի և նո-
մինալիզմի միջև, Նոմինալիզմը վորպէն «մատերիալիզմի առա-
ջին արտահայտութիւն» (Մարքս): Արաբական և հրեական
դիտութեան ու փիլիսոփայութեան ազդեցութիւնը յեվրոպական
փիլիսոփայութեան և դիտութեան զարգացման վրա: Միտոլո-
գիայի ծաղկումը: Թոմաս Ակվինացի (1225—1274) և նրա
ուսմունքը սուբստանցիալ ձևերի և իմացութեան մասին: Դոմինո
Սկոտտ (1265—1308): Մարքսը և Ենգելսը մատերիալի մտա-
ծունակութեան դուն-սկոտտյան հարցադրման մասին:

Տնտեսական և կուլտուրական զարգացման պրոցեսը և սխո-
լաստիկայի քայքայման սկիզբը:

Ռոջեր Բեկոն (1214—1294): Նրա կողմը դեպի սեպտիմի
տութիւն և սխոլաստիկայի քննադատութիւնը: Նոմինալիզմի
ուժեղացումը 14—15-րդ դարերում:

Վիլհելմ Ոկկամ (1270—1347):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(«ա» և «բ» հատվածների համար)

Կ. Մարքս.—Քաղաքատնտեսութեան քննադատութեան շուրջը, էջ՝
56—58 (հունական կուլտուրայի մասին):

Յ. Ի. Լենին.—Փիլոսոփայական տետրադի, էջ. 255—322, 331—337:

Ֆ. Ենգելս.—Բնութեան դիալեկտիկա, էջ՝ 162—166, 113 (տես
նաև անվանացանկը՝ Դիալեկտիկա, Եպիկուր, Արիստոտել):

Ֆ. Ենգելս.—Անտի-Դյուրինգ, էջ՝ 24, 294—295:

Վ. Ի. Լենին.—Դիալեկտիկա, էջ՝ 34—38:

Г. Арним. История античной Философии изд. Богдановой. 1910

К: Маркс, Ф. Энгельс. Соч. т. 3, стр. 157 О Дунсе Скотте)

կամ՝ Ե. Ի. Լենին, философские тетради, стр. 46.

Թեմա 3-րդ. ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ՅԵՎ ԻԴԵԱԼԻԶՄԻ ՊԱՅԲԱՐԻ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՏԱՊԵՆԵՐԸ ԲՈՒԻԺՈՒԱԿԱՆ ԿԼԱՍԻԿ ՓԻԼԻՍՈ-
ՓԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ

1. ա) Վերածնութեան դարաշրջանի փիլի-
սոփայութիւնը:

Սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական փոփոխութիւնները
Յեվրոպայում 15—16-րդ դ.: Դիտական մեծ դյուտերը: Դիտութեան

և արվեստի ծաղկումը: Գիտական աշխարհայացքի զարգացումը և յեկեղեցու հոգևոր դիկտատուրայի հիմքերի խորտակումը: Ենդելսը Կոպեռնիկոսի (1473—1543) ուսմունքի հեղափոխական նշանակութեան մասին: Ջ. Բրուևոյի (1548—1600) կոսմոլոգիական (տիեզերաբանական) ուսմունքը վորպես Կոպեռնիկոսի հայտնագործումների ընդհանրացում և հետագա զարգացում: Բրուևոյի ուսմունքը աստծու և բնութեան, սիլբի և պատճառի, ձևի և մատերիայի, տիեզերքի անվերջութեան ու միասնութեան մասին: Բրուևոյի պայքարը յեկեղեցու դեմ հանուն ազատ հետազոտութեան իրավունքի: Բրուևոյի նշանակութեանը փիլիսոփայութեան պատմութեան մեջ: Թ. Կամպանելլայի սոցիալական ուսույթան (1568—1639), Գալիլեյը (1564—1641) վորպես նոր ժամանակների մեխանիստական բնագիտութեան հիմնադիր: Նրա պայքարը նոր աշխարհաստիճանի համար: Գալիլեյի դատավարութեանը (1633):

բ) Նախնական կապիտալիստական կուտակման դարաշրջանը: Մարքսը և Ենդելսը 17-րդ դարի անգլիական փիլիսոփայութեան մասին:

Ֆ. Բեկոնը (1561—1626) վորպես անգլիական մատերիալիզմի և առհասարակ նորագույն ժամանակների «փորձնական գիտութեանների» (Մարքս) իրական նախահայր: Գիտութեան սիստեմը և խնդիրները ըստ Բեկոնի: Բեկոնի մատերիալիզմի մեաաֆիլիդիկական բնույթը: Միտլաստիկայի քննադատութեանը Բեկոնի կողմից: Բեկոնի Ուսմունքը իդոլների, պատճառականութեան, ձևերի և շարժման վորպես «մատերիայի բնածին հատկութեան» (Մարքս) մասին: Եմպիրիզմը Բեկոնի իմացաբանութեան մեջ: Բեկոնի ինդուելցիան:

Թ. Հոբբսը (1588—1679) վորպես Բեկոնի մատերիալիզմի սիստեմավորող, վոր դարձրեց այն մեխանիստական մատերիալիզմ: Փիլիսոփայութեան խնդիրներն ու առարկան ըստ Հոբբսի: «Բնական հասարակութեան» («բոլորի պայքարը բոլորի դեմ») և պետութեան դաշինքային առաջացման («Լեվիաթան») Հոբբսի ուսմունքի սոցիալական իմաստը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

К. Маркс и Ф. Энгельс.—Соч. т. 3-ий, стр. 154, 157—158.

Дж. Бруно.—О причине, начале и едином, 1934 (դասախոս-
սի ցուցմունքով):

Փ. Кампанелла.—Город Солнца, „Академия“ 1934 г.

Փ. Бекон.—Новый органон (դասախոսի ցուցմունքով):

Դ. Гоббс.—Левиафан (դասախոսի ցուցմունքով):

2. Ռ. Դեկարտ. Բ. Սպինոզա. Գ. Լայբնից.

Ռ. Դեկարտ (1596—1690): Ֆրանսիան 17-րդ դարի առա-
ջին կիսում: 17-րդ դարի մետաֆիզիկան և նրա կապը գիտու-
թյան հետ: Ֆրանսիայի դասակարգային պայքարի հակասություն-
ների անդրադարձումը Դեկարտի փիլիսոփայության մեջ: Կաս-
կածանքը վորպես Դեկարտի սիստեմի յերակեստ: Դեկարտի՝ «յեսս
փտածում եմ, հետևաբար յես գոյություն ունեմ» թեզը և նրա
քննադատությունը: Դեկարտի դուալիզմը փիլիսոփայության
մեջ: Դեկարտի ֆիզիկան և նրա մեխանիստական-մատերիալիս-
տական բնույթը: Ուսմունք կենդանի մեքենաների մասին: Դե-
կարտի մետաֆիզիկան: Ուսմունքը բնածին իդեաների մասին:
Դեկարտի ռացիոնալիզմը: Դիալեկտիկայի տարրերը Դեկարտի
կոսմոգոնիայի և մաթեմատիկայի մեջ ու նրանց գնահատումը
Ենգելսի կողմից: Դեկարտի փիլիսոփայության մենշևիկոզ իդեա-
լիստական և մեխանիստական գնահատման քննադատությունը:

Բ. Սպինոզա (1632—1677): Հոլանդիան 17-րդ դարում՝
Յեվրոպայի առաջավոր կապիտալիստական յերկիր: Դիտության
և արվեստի ծաղկումը: Սպինոզայի մատերիալիստական մոնիզմը:
Սպինոզայի ուսմունքը միասնական սուբստանցի և նրա առի-
բուսների մասին: Սպինոզայի սուբստանցի բնութագրումը
Մարքսի կողմից: Ժամանակն ու շարժումը Սպինոզայի ուսմուն-
քի մեջ: Ռացիոնալիստական իմացաբանությունը: Ուսմունքը
ազատության մասին: Այդ ուսմունքի հայեցողական բնույթը:
Աթեիզմը: Սպինոզայի ուսմունքի մեխանիստական և մենշևիկոզ
իդեալիստական գնահատման քննադատությունը: Մարքսիզմի՝
վորպես «սպինոզիզմի ալլաաեսակության» Պլեխանովի դը-
բույթի քննադատությունը: Սպինոզայի մատերիալիզմի գնա-
հատումը Մարքսի և Ենգելսի կողմից:

Գ. Լայբնից (1646—1716): 17-րդ դարի գերմանական
յերկրների սոցիալ-տնտեսական բնութագրումը: Լայբնիցը վոր-

պէս Գերմանիայի բուրժուական զարգացման գաղափարախոս նրա ֆեոդալական կոտորակման պայմաններում: Գոյի ելեմենտները (մոնադների) իդեալիստական ուսմունքը: Մոնադների աստիճանները: Մոնադը վորպես սուբստանց: Ուժը վորպես մոնադի ելուժյուն: Լայբնիցի ռացիոնալիստական իմացաբանությունը: Նրա ուսմունքը աստվածության մասին: Դիալեկտիկայի տարբերը Լայբնիցի ուսմունքի մեջ: Լայբնիցը վորպես 17-րդ դարի ռացիոնալիզմի վերջին ներկայացուցիչ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

К. Маркс и Ф. Энгельс.— Соч. т. 3-ий. стр. 154—168.
Ֆ. Ե ն գ ե լ ս, — Բնության դիալեկտիկա, հջ՝ 35—38, 65—67, 134—146 (տես նաև անվանացանկը՝ Դեկարտ, Սպինոզա, Լայբնից):

В. И. Ленин.— Философские тетради, стр. 77—86.
(տես նաև անվանացանկը՝ Դեկարտ, Սպինոզա, Լայբնից):

Декарт.— Правила для руководства ума. Соц.-эк. изд. 1936 г.

Спиноза.— Этика. ч. 1-ая, (դասախոսի ցուցմունքով):

Лейбниц.— Новые опыты о человеческом разуме. Соц.-Экгиз. 1936 г. (դասախոսի ցուցմունքով):

3. Զ. Լ ո կ կ. Զ. Բ ե ր կ լ ի. Դ. Յ ու մ.

Զ. Լ ո կ կ (1632—1704): Լոկիի փիլիսոփայությունը և Նյուտոնի (1642—1727) մեխանիստական բնափիլիսոփայությունը: Լոկիի մեխանիստական ուսմունքը առաջնային և յերկրորդային վորակների մասին: Զգայական աշխարհից իմացաբանությունների և իդեաների առաջացման սկզբունքի մշակումը Լոկիի կողմից:

Բնածին իդեաների թերիայի քննադատությունը Լոկիի կողմից: Լոկիի ուսմունքը վորպես փիլիսոփայության հետագա զարգացման յերկու ուղղությունների հիմք:

Զ. Բ ե ր կ լ ի (1684—1753): Դասակարգերի պայթարն Անգ-

լիալուժ անդլիական յերկրորդ հեղափոխությունից հետո (1688),
Բերկլիի պայքարը մատերիալիզմի դեմ կրոնի պաշտպանման
համար: Բերկլիի փիլիսոփայության ունակցիոն ընդլիժը: Իմա-
ցաբանությունը: Բերկլիի իդեալիստական սինսուալիզմը և նո-
ւալիստիզմը:

Բերկլիի սուբյեկտիվ իդեալիզմը (աշխարհայայցը առանց
աշխարհի): Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի պայքարը բերկլիական-
նության դեմ:

Դ. Յ ու ժ (1711—1776): Յուժի ուսմունքը պրոտնաուակա-
նության մասին և այդ ուսմունքի քննադատությունը Ենգելսի
կողմից: Իմացաբանությունը: Յուժի ֆենոմենալիզմը և ազնուս-
տիցիզմը: Միակողմանի եմպիրիզմի վերատիրումը սկեպտիցիզմի
և դրա սոցիալական հիմքերը: Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի պայ-
քարը յուժիզմի դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆ. Ե ն դ ե լ ս.—Բնության դիալեկտիկա (տես անվանացանկը՝
Լոկի, Յուժ):

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, էջ՝ 20—21:

Վ. Ի. Լ և ն ի ն.—Հատոր 13-րդ, (Մատերիալիզմ և եմպիրիոկրի-
տիցիզմ), էջ՝ 19—39, 177, 184, 118—119, 140—142:

4. Ֆրանսիական լուսավորչիչնեք. XVIII դ. Ֆրանս-
սիական մատերիալիստներ. Ժ. Լամետտերի (1709—
1751). Դ. Դիդրո (1713—1784). Գ. Լոլբախ (1723—
1789). Կ. Հելվեցիոս (1715—1771).

18-րդ դարի կեսերի Ֆրանսիայի սոցիալ-տնտեսական բը-
նութագրումը: Բնական գիտությունների վիճակը: 18-րդ դարի
Ֆրանսիական լուսավորչական փիլիսոփայությունը: Ֆ. Վոլտեր
(1694—1778) և նրա ռացիոնալիստական գիղզմը: Յեկիզեյու և
կրոնի քննադատությունը Վոլտերի կողմից: Ժան Ժակ Ռուսսո
(1712—1778) և նրա սինսուալիստական գիղզմը: Ռուսսոն վոր-
պես մանր բուրժուազիայի դադափարախոս: Ռուսսոյի ուսմունքը
անհավասարության ծագման մասին: Ենգելսը Ռուսսոյի հասարա-
կական հայացքների մասին:

18-րդ դարի Ֆրանսիական մատերիալիզմը վորպես հեղա-

ժը. դիալ. և պատմ. մատեր.

փոխական բուրժուազիայի դադարախախտութիւնն: Ֆրանսիա՞
կան մատերիալիստների պայքարը 17-րդ դարի մետաֆիզի-
կայի դեմ: Մարքսը Ֆրանսիական մատերիալիզմի յերկու ուղ-
ղութիւններէ մասին:

Ֆրանսիական մատերիալիստները իմացաբանութիւնը: Մատե-
րիալիստական սենսուալիզմը, Բանականութեան դերը իմացութեան
պրոցեսում: Աշխարհի ճանաչելիութեան ուսմունքը: Պլեխանովի և
Դեբորինի սխալների քննադատութիւնը, վորոնք Ֆրանսիական
մատերիալիստներին դատում էին ազնոտիկների շարքը: Ուս-
մունք մատերիայի, տարածութեան և ժամանակի մասին: Ուս-
մունք աշխարհի և որդանական էյութիւնների առաջացման
մասին: Եվոլյուցիոն թեորիայի սաղմերը Լամետտրիյի և Դիրլո-
յի հայացքներում: Ֆրանսիական մատերիալիստների սոցիալ-
պատմական հայացքները: Լենինը 18-րդ դարի Ֆրանսիական
մատերիալիստների աթերիզմի մասին: Ֆրանսիական մատերիա-
լիստների հասարակական ուսմունքի իգեալիստական ընույթը:
Մարքսը, Ենգելսը, և Լենինը 18-րդ դարի Ֆրանսիական մատե-
րիալիստների փիլիսոփայութեան սահմանափակութեան մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

К. Маркс и Ф. Энгельс.—Соч. т. 3-ий, стр. 158—162
(կամ՝ Ленин, Философские тетради, стр. 44—49)

Ֆ. Ենգելս.—Անտի-Դյուրինդ, էջ՝ 19—20, 180—182:

Ֆ. Ենգելս.—Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, գլուխ 2-րդ:

Վ. Ի. Լենին.—Հատոր 13-րդ, էջ՝ 35—39, 139—140:

Վ. Ի. Լենին.—Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ:

Հ ո գ վ ա ծ ն ե ը՝

Մարքսիզմի յերեք աղբյուրները և յերեք բաղկացուցիչ
մասերը:

Կարլ Մարքս, հատված՝ «Փիլիսոփայական մատերիալիզմ»:

Մարտնչող մատերիալիզմի նշանակութեան մասին:

Հ ե լ վ ե ց ի ու ս.—Բնութեան սխտեմի իսկական իմաստը:

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 8-ой, Очерки по истории ма-
териализма.

5. Գերմանական կլասիկ իդեալիզմը

Գերմանական կլասիկ փիլիսոփայության պատմական դերը
ըստ Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի:

18-րդ դարի յեղկորդ կեսի Գերմանիան և Պրուսիան
ու նրանց սոցիալ-տնտեսական բնութագրումը: Լայրնից-վրլֆյան
մետաֆիզիկան և բնական գիտությունների վիճակը Գերմանիա-
յում 18-րդ դարի կիսում:

ա) Ե. Կանտ (1724—1804) վորպես 18-րդ դարի գերմա-
նական բուրժուազիայի զաղափարախոս: Մարքսը և Ենգելսը
Կանտի փիլիսոփայության՝ վորպես «Ֆրանսիական հեղափոխու-
թյան գերմանական թեորիայի» մասին: Կանտի գիտական և փի-
լիսոփայական զարգացման հիմնական հտապները: Կանտը վոր-
պես գերմանական կլասիկ փիլիսոփայության նախահայր: Կան-
տի զարգացման «մինչլրիտիկական» շրջանը և նրա բնագի-
տական աշխատությունները: Կանտի մեխանիստական կոսմոգո-
նիան և զարգացման իդեան: Կանտի փիլիսոփայական զարգաց-
ման «կրիտիկական» շրջանը: Եմպիրիզմի, ռացիոնալիզմի և
սկեպտիցիզմի քննադատությունը Կանտի կողմից: Գիտության
ընդհանրականությունը և անհրաժեշտությունը ապրիորիզմով հիմ-
նավորելու փորձը: Կանտի դուալիզմը փիլիսոփայության հիմնա-
կան հարցի լուծման մեջ: Փորձի կանտյան ըմբռնումը: Կանտի
ազնոստիցիզմը («ինքնին իրերի» անխմանալիությունը) և նրա
տարբերությունը Յումի ազնոստիցիզմից: Կանտի ուսմունքը
բանականության մասին: Անտիսոցիալիզմի կանտյան ուսմունքի
նշանակությունը փիլիսոփայության պատմության մեջ:

Կանտի ուսմունքը բարոյականության մասին: Կանտի իդեալիզմը
հրամայականը (իմպերատիվը): Կանտի դուալիզմը ազատության
և անհրաժեշտության պրոբլեմի լուծման մեջ:

Կանտի փիլիսոփայության պատմական նշանակությունը և
նրա ազդեցությունը բուրժուական փիլիսոփայության վրա:
Կանտի քննադատությունը աշխից և ձախից: Գերմանական կլա-
սիկ իդեալիզմի հետագա զարգացումը: Ֆիլիսոփի սուբյեկտիվ
իդեալիստական փիլիսոփայությունը: Շեպինգ, նույնության փի-
լիսոփայությունը:

Ֆ. Շնդելս.—Լյուդվիգ Ֆոյերբախ, գլուխ 2-րդ

Ֆ. Շնդելս.—Անտի-Դյուբինգ, էջ՝ 72—74:

Վ. Բ. Լենին.—Հատոր 13-րդ, գլուխ 4-րդ, պարագրաֆ 1 և 7, գլուխ 3-րդ, պարագրաֆ 1 և 2, էջ՝ 140—142:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 93, 100, 128—129 132, 172—173, 180—196, 198.

բ) Հեդել (1770—1831): Հեդելի փիլիսոփայությունը վորպես գերմանական կլասիկ փիլիսոփայության ավարտումը: Հեդելի ուսմունքի պրոգրեսիվ և սեակցիոն տենդենցները վորպես 19-րդ դարի գերմանական բուրժուազիայի գոյամիճակի անդրադարձում:

Հեդելի որոշակի իդեալիզմը: Բացարձակ իդեան վորպես իրականության արարիչ: Բացարձակ իդեայի զարգացումը: Հեդելի սիստեմը, արամաբանությունը, բնության փիլիսոփայությունը և վորոշ փիլիսոփայությունը վորպես բացարձակ իդեայի զարգացման ատրիճաններ: Հեդելի իդեալիզմի քննադատությունը Մարքսի կողմից: Պատմականը և արամաբանականը Հեդելի փիլիսոփայության մեջ: Իրալեկտիկայի, արամաբանության և իմացաբանության իդեալիստական նույնությունը Հեդելի փիլիսոփայության մեջ:

Ուսմունք դիալեկտիկական հակասությունների մասին Հեդելի արամաբանության մեջ: Լենինը Հեդելի «Տրամաբանության պլանի մասին»: Չեական արամաբանության քննադատությունը Հեդելի կողմից: Լենինը կանտի փիլիսոփայության հեդելյան քննադատության մասին: Մենշևիկոզ իդեալիստների քննադատությունը, վորոնք Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի, Սաալինի մատերիալիստական դիալեկտիկական նույնացում էլին Հեդելի իդեալիստական դիալեկտիկայի հետ: Մենյանիստների քննադատությունը, վորոնք մերժում էլին Հեդելի դիալեկտիկան: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը, Սաալինը մարքսիզմի և հեդելյան դիալեկտիկայի հարաբերության մասին: Հեդելի բնադիտական հայացքների սեռաֆիդիկական և իդեալիստական բնույթը: Վորոշ փիլիսոփայության ձևերի (արվեստի, կրոնի և փիլիսոփայության) մասին: Հեդելի ուսմունքը իրականի և բանականի մասին ու նրա

էյությունը: Պրուսական պետականութեան սեակցիոն ձևերի արդարացումը Հեգելի կողմից: Հեգելի պատմական քննադատը: Սիստեմի և մեթոդի հակասութեանը Հեգելի փիլիսոփայութեան մեջ: Լենինը Հեգելի պատմա-փիլիսոփայութեան մասին: Ֆաշիստական բուրժուազիայի կողմից Հեգելյան փիլիսոփայութեան մեռած և սեակցիոն կողմերի ոգտազործումը Ֆաշիստական տեռորի արդարացման համար: Հեգելի տեղը փիլիսոփայութեան պատմութեան մեջ, նրա մարքս-լենինյան արժեքավորումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆ. Ե ն գ ե լ ա. — Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, զլուխ 1-ին:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ա. — Անտի-Դյուբինդ, էջ՝ 28—29, 12—14, 23:

Կ. Մ ար ք ս. — Կապիտալ, հատոր 1-ին, 2-րդ հրատարակութեան վերջարանը:

Կ. Մ ար ք ս և Ֆ. Ե ն գ ե լ ա. — Նամակներ (տես անվանացանկը՝ Հեգել):

Վ. Ի. Լ է ն ի ն. — Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ.

Հ ո գ վ ա ծ ն ե Ր՝

Կարլ Մարքս, «Դիալեկտիկա» հատվածը:

Մարտնչող մտաբերալիզմի նշանակութեան մասին:

Վ. Ի. Լ է ն ի ն. — Դիալեկտիկա, էջ՝ 10—16:

В. И. Ленин. — Философские тетради, (գառախոսի ցուցմունքով):

Լ. Բ ե Ր Ր ա. — Անգրեղովկասի բուլղերիկյան կազմակերպութեանների պատմութեան հարցի շուրջը, զլուխ 2-րդ:

Гегель. — Соч. т. 1-ый, (введение), т. 9-ый, (введение).

Գ. Վ. Պ լ է խ ա ն ս վ. — հատ. 3-րդ, զլուխ 4-րդ, Գերմանական իդեալիստական փիլիսոփայութեանը:

Թ ւ մ ա 4-րդ. ԼՅՈՒԴՎԻԿ ՖՈՅԵՐԲԱԽԻ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԸ

Գերմանիան 19-րդ դարի 30—40 ազան թվականներում: Հեգելյան դարոցի քայքայման սոյխալ շարժումը: Կապիտալիզմի սկզբնական փուլը:

Գերմանիան 1848 թվի նախըրյալին է. մարտի 18-ը (1804—1872) վորպես հեղափոխական բուրժուական ղեկավարում:

տիւայի ներկայացուցիչ: Մարքսի թեզերը Ֆոյերբախի մասին: Փի-
լիսոփայութեան հիմնական հարցի մատերիալիստական լուծումը:
Սուբյեկտի և օբյեկտի միասնութեան ուսմունքը: Անտրոպոլո-
գիզմ: Ֆոյերբախի իմացաբանութեանը: Ագնոստիցիզմի քննա-
դատութեանը: Հեգելի իդեալիզմի քննադատութեանը: Հեգելյան
դիալեկտիկայի թերադնահատումը Ֆոյերբախի կողմից: Սիբո կը-
րոնը: Ֆոյերբախի հասարակական ուսմունքի իդեալիզմը: Ֆոյեր-
բախի բարոյագիտութեան բուրժուական-ուտիլիտարական բնույ-
թը: Պրեխանովի, մեխանիստները և մենշևիկոյ իդեալիստները
հայացքների քննադատութեանը Ֆոյերբախի փիլիսոփայութեան
հարցում: Ֆոյերբախի տեղը փիլիսոփայութեան պատմութեան
մեջ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆ. Են գ ե լ ս.— Լյուզվիկ Ֆոյերբախ:

Կ. Մ ա ռ ք ս.— Թեզեր Ֆոյերբախի մասին:

Յ. Ի. Լենին.— филосоФские тетради, стр. 57—73.

Վ. Ի. Լե ն ի ն.— Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ:

Հ ո գ վ ա ծ ն ե ՚

Մարքսիզմի յերեք աղբյուրները և յերեք բաղկացուցիչ մասերը:
Կարլ Մարքս, «Փիլիսոփայական մատերիալիզմ» հատվածը:

Թեմա 5-րդ. ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓՍՅՈՒԹՅԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ
ՈՒ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ. Կ. ՄԱՐՔՍ (1818—1883), Ֆ. ԵՆԳԵԼՍ
(1820—1895)

Արդյունաբերութեան զարգացումը և բանվորական շարժու-
մըն Անգլիայում, Իրանիայում և Գերմանիայում 19-րդ դարի
սկզբում: Գերմանիայի քաղաքական և տնտեսական զարգացման
յուրահասակութեանը: Ընկեր Ստալինը Գերմանիայի՝ վորպես
մարքսիզմի հայրենիքի մասին:

Մարքսի և Ենգելսի փիլիսոփայութեան զարգացման վաղ
շրջանը: Գերմանական կլասիկ փիլիսոփայութեան Մարքսի ու-
սումնասիրումը: Մարքսի դոկտորական դիսերտացիան (1841 թ):
Փիլիսոփայութեանը քաղաքականութեան հետ կապելու Մարքսի
ձգտումը: Մարքսի աթեիզմը: Մարքսը վորպես ձախ հեգելական

և նրա հատուկ դիրքը ձախ հեղեղականութեան մեջ: Ենգելսի քաղաքական և գրական գործունեութեան սկիզբը: Ենգելսի-մասնակցութեանը յերևաասարգ հեղեղականութեան շարժման մեջ և պայքարը Եկլիսիոսի պետական գործունեութեան դեմ Բերլինում:

Մարքսի և Ենգելսի «Հանսայան թերթում» աշխատելու շրջանը և իգնալիզմից մատերիալիզմին ու հեղափոխական դեմոկրատիզմից կոմունիզմին անցնելու սկիզբը (1842): Մարքսի և Ենգելսի պրակտիկ քաղաքական գործունեութեան դերը նրանց փիլիսոփայական զարգացման մեջ: Մարքսի և Ենգելսի կողմից քաղաքատնտեսութեան և ուտոպիական սոցիալիզմի ուսումնասիրութեանը: [Յոյերբախի փիլիսոփայութեան ազդեցութեանը Մարքսի և Ենգելսի փիլիսոփայական զարգացման վրա: Մարքսի հողվածները հեղեղյան «Իրավունքի փիլիսոփայութեան» ու հրեական հարցի մասին «Գերմանո-Ֆրանսիական տարեգրում» ու նրա անցումը դեպի կոմունիզմ և մատերիալիզմ (1843): Անդր-Վալի բանվորական շարժման ազդեցութեանը Ենգելսի փիլիսոփայական հայացքների ձևավորման վրա: Ենգելսի հողվածները Անդր-Վալի մասին, պրոլետարիատի պատմական դերի և հասարակական կյանքի նյութական հիմքերի նշանակութեան պարզաբանումը (1842—1844), Բուրժուական դեմոկրատիզմի քննադատութեանը Ենգելսի կողմից, նրա անցումը դեպի կոմունիզմ և մատերիալիզմ: Մարքսի և Ենգելսի մերձեցումը (1844) և նրանց համատեղ գործունեութեան նշանակութեանը:

Հեղեղյան իդեալիզմի և Յոյերբախի մատերիալիզմի քննադատութեանը Մարքսի և Ենգելսի կողմից: Մարքսի-Ենգելսի դիալեկտիկական մատերիալիզմի ստեղծումը: «Սուրբ ընտանիք», «Գերմանական իդիոլոգիա» «Թեղեր Յոյերբախի մասին», «Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆիստը», «Կապիտալ», «Անտի-Դյուրինգ» և այլ աշխատութեանները: Պայքարը ձախ հեղեղականների բուրժուական-իդեալիստական գաղափարախոսութեան դեմ: Պայքարը անարխիստների, «ճշմարիտ սոցիալիստների», պրուդոնիստների և ուրիշների դեմ:

Նախընթաց ամբողջ փիլիսոփայութեան քննադատութեանը, գիտութեան և պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի զարգացման ընդհանրացումը: Ենգելսը յիրեք մեծ գլուխների (հներկալի փոխակերպման որենքի՝ Մայիս 1842 և Զուլ 1843, որդանական

բջիջի պլուտի Շվանն և Շլիյդին 1838—39 և Դարվինի՝ տեսակ-
ների ծագման թևորիայի 1859) նշանակութւան մասին: Մարք-
սի-Ենդիսի գերը վորպես առաջին պրոլետարական կուսակ-
ցութւան «Կոմունիստների միութւան» առաջնորդների և կազմա-
կերպիչների: «Կոմունիստական կուսակցութւան մանիֆեստը» և
պրոլետարական աշխարհայացքի գիտա-փիլիսոփայական հիմ-
քերի ստեղծումը Մարքսի և Ենդիսի կողմից: Լենինն ու Ստա-
լինը մարքսիզմի՝ վորպես ամբողջական փիլիսոփայական աշխար-
հայացքի մասին:

Մարքսի և Ենդիսի փիլիսոփայական եվոլյուցիայի վերա-
բերյալ Պլեխանովի հայացքների քննադատութւունը: Պայքար
մենչևիկիոյ իգեալիստների և մեխանիստների դեմ Մարքսի և Են-
գիսի փիլիսոփայական դարգացման հարցում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Վ. Ի. Լենին.—Մարքս-Ենդիս-մարքսիզմ (կամ Յերկհատորյակ)
Հոդվածներ՝

Կարլ Մարքս (ամբողջը):

Ֆրիդրիխ Ենդիս:

Ճառ Մարքսի-Ենդիսի հուշարձանի բացման առթիվ.
Մարքսիզմի յերեք աղբյուրները, յերեք բաղկացուցիչ մա-
սերը:

Կարլ Մարքսի ուսմունքի պատմական բախոր:

Ի. Ստալին.—Լենինիզմի հարցերը. Լենինիզմի հիմունքների
մասին, զրուխներ՝ 1, 2, 3-րդ:

Նույն գրքում. Զրույց ամերիկյան առաջին բանվորական
պատգամավորների հետ. ընկեր Ստալինի պատասխանը պատ-
գամավորութւան առաջին հարցին:

Թեմա 6-րդ. Փիլիսոփայութեան ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ ՌՈՒՍՍՍՏԱ-
ՆՈՒՄ 18—19-ՐԴ ԴԱՐՆԵՐՈՒՄ

ա) Ռուսաստանի հեղափոխական շարժման լենինյան-ստալի-
նյան պերիոդացումը վորպես հիմք Ռուսաստանի փիլիսոփայու-
թւան դարգացման պերիոդացման: Փիլիսոփայութւան պատմու-
թւունը Ռուսաստանում 18—19-րդ դարերում—իր տեղեկեցներով
մատերիալիստական փիլիսոփայութւան պայքարի պատմութւուն

բ) Լենինը Բեռլինակու, Հերցենի, Չերնիշևսկու՝ վորպես սուսական սոցիալ դեմոկրատիայի նախորդների մասին:

Վ. Բեռլինակին (1811—1848) վորպես հեղափոխական բուրժուական դեմոկրատիայի ներկայացուցիչ: Բեռլինակին վորպես լուսավորիչ: Բեռլինակու քաղաքական և փիլիսոփայական դարգացումը: Բեռլինակու անցումը իրականության հետ հաշտվելուց դեպի հեղափոխական դեմոկրատիզմը 40-ական թվականների սկզբին: Պլեխանովի հայացքների քննադատությունը Բեռլինակու աշխարհայացքի դասակարգային հիմքի և զարգացման վերաբերյալ:

Ա. Հերցենը (1812—1870) վորպես Ռուսաստանի բուրժուական դեմոկրատական հեղափոխության գաղափարախոս: «Նամակներ ընտելյան ուսումնասիրության մասին» (1845) և նրանց նշանակութունը: Հերցենը Հեգելի փիլիսոփայության վորպես «հեղափոխության հանրահաշիվ» մասին: Հերցենի իմացաբանությունը: Ֆոյերբախականությունը և ձախ հեգելականությունը Հերցենի աշխարհայացքի մեջ: Հերցենը վորպես լուսավորիչ: Լենինը Հերցենի մասին:

Ն. Չերնիշևսկի (1828—1889). նրա աշխարհայացքի սոցիալական և գաղափարական սկզբնքերը: Անտրոպոլոգիզմը Չերնիշևսկու փիլիսոփայության մեջ: Ֆոյերբախի և Հեգելի փիլիսոփայության ազդեցությունը Չերնիշևսկու աշխարհայացքի վրա: Հեգելի փիլիսոփայության քննադատությունը: Չերնիշևսկու սոցիալական ուսմունքը: Իդեալիզմի տարրերը Չերնիշևսկու սոցիալական հայացքներում: Չերնիշևսկին վորպես լուսավորիչ: Մարքսը և Լենինը Չերնիշևսկու մասին:

Դ. Պիսարևը (1840—1868) վորպես քաղաքային բուրժուական դեմոկրատիայի, բուժուական ինտելիգենցիայի պրոգրեսիվ շերտերի գաղափարախոս: Պիսարևը յերևակայության և իրականության փոխհարաբերության մասին: Պիսարևի պատմական իդեալիզմը: Պիսարևի եվոլյուցիան դեպի նարոչնիկների սուբյեկտիվ իդեալիզմը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՒՈՒՆ

В. И. Ленин.—Соч. том 2-ой, От какого наследства мы от-
казываемся?

Վ. Ի. Լենին.—Ի՞նչ անել (Լենին-Ստալին, յերկու հատորով, հատ.
1-ին, էջ՝ 206, 353—361).

В. И. Ленин.—Соч. т. 15-ый. Памяти Герцена.

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 336.

Չ. Ի. Լենին.—Հատ. 13-րդ, հջ 412—414.

Белинский.—Литературные мечтания.

Белинский.—Письмо к Гоголю.

Чернышевский.—Антропологический принцип в философии.

том-6-ой.

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 5-ый, Н. Г. Чернышевский.

դ) Գ. Պլեխանով (1856—1918): Ռուսաստանի կապիտալիստական զարգացումը և նարոդնիկության թեորիայի ու պրակտիկայի խորատկումը: Պլեխանովի դերը «Չորնի պերեդել» ում («Черный передел»):

«Աշխատանքի ազատագրման» խմբակը (1883): Պլեխանովի պայքարն ընդդեմ նարոդնիկության, սեվիդիոնիզմի և կանտոկանուսթյան: Լեզալ մարքսիզմի և եկոնոմիզմի քննադատությունը Պլեխանովի կողմից: Պլեխանովի դերը մախիզմի դեմ մզված պայքարում: Լենինը Պլեխանովի՝ վորպես մարքսիստական փիլիսոփայության ականավոր պոպուլյարիզատորի ծառայությունների մասին: Պլեխանովի փիլիսոփայական աշխատությունների արժեքավորումը Լենինի կողմից:

Բուրժուազիստկրատական հեղափոխության նախապատրաստման շրջանը: ՌՍԴԲԿ և համագումարը և կրուսակցության պառակտումը: Պլեխանովի անցումը մենչևիզմի դիրքերին (1903 թ.) և նրա սխալներն ու նահանջները հեղափոխական մարքսիզմից: Պլեխանովի սխալները փիլիսոփայության կուսակցականության հարցում: Դիալեկտիկայի՝ վորպես մարքսիզմի իմացաբանության չըմբռնումը Պլեխանովի կողմից: Պլեխանովի ազնոստիկական սխալները (հիերոգլիֆների թեորիան): Պլեխանովի սխալները պատմական մատերիալիզմի հարցերում:

Յերևույթների կոնկրետ պատմական մոտեցման փոխարինումը Պլեխանովի կողմից վերացական տրամաբանական սխեմաներով (որինակ 1905 թ. հեղափոխության բնույթի հարցում):

Պլեխանովի փիլիսոփայական սխալների արմատները: Թեորիայի խզումը պրակտիկայից, փիլիսոփայության խզումը քաղաքականությունից: Պլեխանովի փիլիսոփայական սխալների կապը նրա մենչևիզմյան քաղաքական դիրքավորման հետ:

Ընկ. Ստալինը Լենինի և Պլեխանովի գերի մասին մարքսիզմի փրկաստիճանի զարգացման մեջ: Մարքսիզմի փրկաստիճանի զարգացման հարցերում Լենինի և Պլեխանովի գերի ազավազումը մեխանիստների և մենշևիկոզ իդեալիստների կողմից:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

В. И. Ленин.—Соч., том 10-ый, к 231.

Վ. Ի. Լենին.—Մարքսիզմ և սեվերեյնիզմ (տես Լենինի՝ Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ գրքույկը կամ Լենին, Ընտիր յերկեր յերկու հատորով):

В. И. Ленин.—Соч. т. 17-ый, Плеханов, не знающий, чего он хочет.

Վ. Ի. Լենին.—Յերկերի ժողովածու, հատոր 26, կջ՝ 192:

Վ. Ի. Լենին.—Պետություն և հեղափոխություն, գլուխ 4-րդ, պարագր. 1:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 173, 283, 325, 327, 416:

Ի. Ստալին.—Լենինիզմի հարցերը. Լենինիզմի հիմունքների մասին, գլուխ 3-րդ—Թեորիա:

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 11-ый, статьи против Бернштейна и Струве.

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 17-ый Письма Богданову.

Հ ա ս Վ ա ծ III. ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻՉՄԻ
ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թեմա 7-րդ. ՄԱՏԵՐԻԱԼԻՉՏԱԿԱՆ ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱՆ ՎՈՐՊԵՍ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Դիալեկտիկական մատերիալիզմը պրոլետարիատի փրկաստիճանն է: Մատերիալիստական դիալեկտիկան վորպես դիալեկտիկական զարգացման ընդհանուր որենքների մասին: Պատմականի և տրամաբանականի միասնությունը մատերիալիստական դիալեկտիկայի մեջ: Մատերիալիստական դիալեկտիկան վորպես

մարքսիզմ-լենինիզմի իմացաբանությունը և տրամաբանությունը: Աշխարհայայցքի և մեթոդի միասնությունը: Մարքսիզմ-լենինիզմը փրկիսոփայության կուսակցականության մասին:

Դիալեկտիկական մատերիալիզմը և ընադիտությունը: Ենգելսն ու Լենինը դիալեկտիկական մատերիալիզմի նշանակության մասին բնագիտության համար: Ժամանակակից բնագիտության զարգացումը և դիալեկտիկական մատերիալիզմը: Պատմական նոր դարաշրջանում պրոլետարիատի զասակարգային պայքարի փորձի և բնագիտական հայտնագործումների ընդհանրացման հիման վրա մատերիալիստական դիալեկտիկայի զարգացումը Լենինի և Ստալինի կողմից:

Մարքսիզմի փրկիսոփայության ժխտումը և Ինտերնացիոնալի թեորետիկների կողմից և նրա փոխարինումը կանտականությամբ, մատիզմով և բուրժուական փրկիսոփայության այլ ուղություններով: Լենինի և Ստալինի պայքարը ընդդեմ բուրժուական թեորիաների, սեկդիոնիզմի և ոպորտունիզմի: Պայքար մատերիալիստական դիալեկտիկայի մեթանիստական և մենշեվիկոզիզմի դեմ: Մենշևիկոզիզմի դեմ: Մենշևիկոզիզմի դեմ և մեխանիզիզմը թեորիական զենք և հակահեղափոխական սրոցկիզմի և կապիտալիզմի աջ սեպտավրատորների ձեռքում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Ֆ. Ենգելս. — Անտի-Դյուրինգ, Եջ՝ 28—34, 14—20:
- Ֆ. Ենգելս. — Բնության դիալեկտիկա, Եջ՝ 140—151, 395, 335—339, 5, 107—116, 326—334, 35:
- Ֆ. Ենգելս. — Լյուդվիգ Ֆոյերբախ, Եջ՝ 41—49:
- В. И. Ленин. — Философские тетради, стр. 94, 95, 170, 176, 181, 182, 240, 323:
- Վ. Ի. Լենին. — Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ դրբից հետևյալ հոդվածները՝
Կարլ Մարքս (այստեղից 2 գլուխներ՝ «Փրկիսոփայական մատերիալիզմ» և «Դիալեկտիկա»):
Մարքսի նամակագրությունը Ենգելսի հետ.
Մարքսիզմի յերեք ազբյուրները և յերեք բազկացուցիչ մասերը.
Մարտնչոզ մատերիալիզմի նշանակության մասին.

Լ. Բ ե բ ի ա. — Անդրկովկասի բուլղարական կազմակերպությունները պատմութեան հարցի շուրջը, զլուխ 2-րդ:

Ի. Ս տ ա լ ի ն. — Լենինի դժի հարցերը. Լենինի դժի հիմունքները մասին, զլուխ 2-րդ — Մեթոդ:

Թ հ լ ա 8-րդ. ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԸ ՄԱՏԵՐԻԱՅԻ, ՇԱՐԺՄԱՆ, ԺԱՄՄԱՆԱԿԻ ՈՒ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մատերիալի փիլիսոփայական և բնագիտական հասկացություն: Բնագիտական նոր հայտնագործումները և ֆիզիկայի հիմնական հասկացությունների վերակազմությունը: Բուրժուական բնագիտության ճգնաժամը XIX դարի վերջում և XX դարի սկզբում: Լենինը այժմյան բնագիտութեան ճգնաժամի ելութեան, արժատների և այդ ճգնաժամից հեղափոխական յելքի մասին: Լենինի պայքարը մախիզմի դեմ:

Շարժումը վորպես մատերիալի գոյութեան ձև: Մատերիալի և շարժման անխզելիութեանը: Շարժման և մատերիալի պրոբլեմը փիլիսոփայութեան և գիտութեան պատմութեան մեջ: Շարժման և մատերիալի անջատումը Նյուտոնի մեխանիկայի մեջ: Մեխանիստական ուսմունքը ուժի մասին և նրա կապը թեոթյունը: Շարժման մշտնջենականութեանն ու անստեղծելիութեանը և նրա բնագիտական արտահայտութեանը (եներգիայի պահպանման և փոխակերպման որենքը): Ենզելը այդ որենքի վորակական և քանակական մեկնաբանութեան մասին: Մեխանիստական աշխարհայացքի կապը եներգիայի պահպանման որենքի քանակական մեկնաբանման հետ: Մատերիալի ընդհատութեան և անընդհատութեան պրոբլեմը: Տերմոդինամիկայի յերկրորդ որենքը և եներգիայի ցրման (ենտրոպիայի) պրոբլեմը: Այդ որենքի մետաֆիզիկական մեկնաբանութեանը և նրանից արվող իդեալիստական հետեւությունները: Տերմոդինամիկայի յերկրորդ սկզբունքի բնութագրումը Ենզելի կողմից: Շարժում և հավասարակշռութեան, նրանց միասնութեանը: Շարժում և հավասարակ փոփոխութեան: Մատերիալի շարժման ձևերի բազմակերպութեանը և նրանց սպեցիֆիկ բնույթը: Մարքս-լենինյան ուսմունքը ինքնաշարժման մասին: Պայքար մատերիալի և շարժման վերաբերյալ ռեալիզմի կական մատերիալիզմի ուսմունքի մե-

Զգայություններից մտածողության, անմիջական իմացությունից միջնորդված իմացության անցնելու դիալեկտիկան: «Կենդանի հասցեցողությունից դեպի վերացական մտածողությունը և այստեղից դեպի պրակտիկան» (Լենին): Աշխատանքի դերը մարդու ձևավորման պրոցեսում: Մտուի ուսմունքը լեզվի մասին ու խոսքի, լեզվի և մտածողության պրոբլեմը: Այժմյան հոգեբանությունը (Քյուլլեր, Կոֆֆել և այլն) և նրա հիմնական պրոբլեմները: մտածողություն և խոսք, որբաղ և առարկա, մարդանման կապիկների ինտելեկտի հետազոտություն, յերեխայի հասկացողությունների զարգացման պրոբլեմը և այլն արտացոլման մարքսլենինյան թեորիայի տեսանկյունով:

Զգայական և ուսցիոնալ մոմենտների միասնությունը մարդկային իմացության մեջ: Զգայական և ուսցիոնալ իմացության խզումը իրարից եմպիրիկները և ուսցիոնալիստների կողմից: Գիտական արտրակցիանների նշանակությունը իմացության մեջ: Լենինը գիտական արտրակցիանների (արժեքի որենք, բնության որենքներ և այլն) մասին: Կոնկրետի և վերացականի միասնությունը իմացության պրոցեսում: Պրակտիկան վորպես իմացության հիմք, վորպես ճշմարտության չափանիշ: Լենինի պայքարը մախիստների դեմ: Պայքար թեորիայի և պրակտիկայի մենշևիկոզ իզեալիստական անջատման և բողոքանոլյանբուխարինյան «պրակտիկոլոգիայի» դեմ:

«Ինքնին իրերը», մեր իմացության ազդյուր հանդիսացող արտաքին աշխարհը ժխտող նորկանտականների սուբյեկտիվիզեալիստական հայացքների քննադատությունը: Նորկանտականների ագնոստիցիզմը և մետաֆիզիկական ուլյատիվիզմը:

Որչեկտիվ, բացարձակ և հարաբերական ճշմարտություն: Ընդունել արտաքին աշխարհի, որչեկտիվաշխարհի գոյությունը, նշանակում է ընդունել որչեկտիվ ճշմարտություն: Բացարձակ իմացության մեջ. «ճշմարտությունը կոնկրետ և, վերացական ճշմարտություն չկա» (Լենին): Մախիստական, բողոքանոլյան ուլյատիվիզմի և մետաֆիզիկական գոգմախիզմի քննադատությունը Լենինի կողմից ճշմարտության հարցում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մ ա ռ ը ս.—Կապիտալ, հատ. 1-ին, առաջին հրատարակութեան Առաջարանը:

Վ. Ի. Լեւին.—Հատոր 13-րդ, էջ՝ 80, 306—307:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Անտի-Դյուրբինգ, էջ՝ 51, 111—122, 48, 49, 52—56:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Բնութեան դիալեկտիկա, էջ՝ 117—118, 79—93, 53—54, 129—132, 59—60, 156, 13, 63—64, 158—159:

Վ. Ի. Լեւին.—Հատոր 13-րդ, գլուխ 1-ին պարագրաֆ 1 և 2 գլուխ 2-րդ պարագրաֆ 3, 4, 5, 6, գլուխ 4-րդ պար. 6, բացի զրանից՝ էջեր 348—349, 357:

Վ. Ի. Լեւին.—Դիալեկտիկա, էջ՝ 19—33:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 163, 166, 168, 187, 188, 202, 240, 241, 292, 321, 328:

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 18-ый, Предисловие переводчика к брошюре Фр. Энгельса «Людвиг Фейербах».

М а р р.—Соч. том 3-ый, Язык и мышление.

Թ ե մ ա 10-րդ. ՄԱՏԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՐԵՆՔՆԵՐԸ

1. Հակադրություններէ միասնութեան և պայքարի որինքը

Մասերիալիտական դիալեկտիկայի հիմնական որենքները: Հակադրություններէ միասնութեան և պայքարի որինքը դիալեկտիկայի ելությունն ե ու միջուկը: Լեւինյան ուսմունքը հակադրություններէ միասնութեան և պայքարի, վորպես որյեկտիվ աշխարհի և նրա իմացութեան զարգացման որինքի մասին: Զարգացման յերկու հիմնական կոնցեպցիաներ: Լեւինի և Մաս-լինի պայքարը մեշնէիկյան գոնիկ եվոլյուցիոնիզմի (գասակարգերի հաշտութեան, կապիտալիզմի՝ խաղաղ կերպով սոցիալիզմին անցնելու թեորիաները, «կազմակերպված կապիտալիզմի» թեորիան և այլն) դիմ: Զարգացման դիալեկտիկական կոնցեպցիան: Լեւինը հակադրություններէ միասնութեան հարաբերականութեան և հակադրություններէ պայքարի բացարձակութեան մասին:

Հակասությունը վորպես զարգացման ներքին աղբյուր: Ներքին և արտաքին հակասություններէ միասնությունը: Ներքին

հակասությունների վճռող նշանակությունը: Կապիտալիստական յերկրների զարգացման ներքին և արտաքին հակասությունների ստալինյան վերլուծությունը: Դիալեկտիկայի հիմնական որենքին վերաբերող որինակների վերլուծումը. Ֆիզիկայում—գրական և բացասական ելեկտրականություն, ալիքներ և կորպուսուլներ, այժմյան ուսմունքը միջուկի կառուցվածքի մասին. բիոլոգիայում—ժառանգականություն և փոփոխականություն գոյության պայքարում. փիլիսոփայության մեջ—բացարձակ և հարաբերական ճշմարտություն: Որինակներ հասարակական զարգացման բնագավառից. կապիտալիզմի հիմնական հակասությունը, դասակարգեր և դասակարգային պայքար, գյուղացիության յերկվությունը կապիտալիզմի պայմաններում, նեպի յերկյակի բնույթը և այլն:

Հակասություն և ներհակություն (անտագոնիզմ): Բուժուսակարգային և բանվոր դասակարգի ներհակությունը: Բոլոր դասակարգային շահագործողական հասարակությունների անտագոնիստական (ներհակային) բնույթը: Հակասությունների պայքարի բնույթի, հակասությունների ձևերի կոնկրետ պատմական քննարկումը մատերիալիստական դիալեկտիկայի կարեվորագույն պահանջն է: Ընկեր Ստալինը ներկուսակցական հակասությունները պայքարով հաղթահարելու պրոցեսի՝ վորպես բուլշևիկյան կուսակցության զարգացման որենքի մասին: Աենինի և Ստալինի պայքարը հակադրությունները ելեկտիկորեն «հաշտեցնեթե հաշտվում» (Ստալին):

Դիալեկտիկայի հիմնական որենքի չըմբռնման, այդ որենքը որինակների գումարի վերածելու պլիսանովի տեսակետի քրննադատությունը Աենինի կողմից: Մեխանիստների կողմից մատերիալիստական դիալեկտիկայի փոխարինումը բուրժուական հավասարակշռության թեորիայով: Հավասարակշռության թեորիայի քննադատությունը ընկեր Ստալինի կողմից: Պայքար դիալեկտիկայի հիմնական որենքի մենշևիկող իդեալիստական և սեխանիստական աղավաղումների դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Ֆ. Ն. գ. և լ. ս.—Բնության դիալեկտիկա, էջ՝ 195, 15—16:
Ֆ. Ն. գ. և լ. ս.—Անտի-Դյուրինդ, էջ՝ 159—165:

նակական և վորակական փոփոխությունների որենքը: Պայքար քանակի-վորակի որենքի մենջևիկող իդեալիստական և մեխանիստական աղավաղման դեմ:

3. Բացասման-բացասումի որենք

Բացասման-բացասումի որենքը վորպես դիալեկտիկայի հիմնական որենքներից մեկը: Հնից-նորին անցնելու և ցածրից բարձրին անցնելու հեղափոխական պրոցեսը: Բացասման որչեկտիվ բնույթը: Բացասումը վորպես կապի մոմենտ, բացասումը վորպես զարգացման մոմենտ: Բացասումը «իբր թե վերադարձ դեպի հինը»: Մեկպտիցիզմի և եկեղեցիզմի քննադատությունը: Մատերիալիստական դիալեկտիկան ժխտում և մերկ, իզուր բացասումը: Լեհաստանի պայքարը Միխայլովսկու դեմ արիադայի հարցում: Բացասման բացասումի որենքի որինակները վերլուծությունը (գաթության զարգացումը և այլն):

Բացասման բացասումի որենքի կիրառումը Մարքսի «կապիտալ»-ում: Բացասման բացասումի որենքի կիրառումն ու զարգացումը Լենինի և Ստալինի կողմից ղասակարգային պայքարի և սոցիալիստական շինարարության (կոլեկտիվիստի, կուլտուրայի և այլն) հարցերում:

Բացասման բացասումի որենքի հաստատումը բնագիտության մեջ (հետադարձ շարժումը մեխանիկայի մեջ, որգանիզմի զարգացման մեջ և այլն):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Կ. Մարքս.—Կապիտալ, հատ. 1-ին, գլուխ 24-րդ:
Ֆ. Ենգելս.—Բնության դիալեկտիկա, եջ 195—202, 74—75:
Ֆ. Ենգելս.—Մատի-Պյուրիսզ, հատված առաջին, գլուխ 12-րդ, 13-րդ:
Վ. Ի. Լենին.—Դիալեկտիկա, եջ 46—51,
Վ. Ի. Լենին.—Որոշորգային իշխանության հերթական խնդիրները (տես Յերկհատորյակ):

Վ. Ի. Լենին.—Բոլշևիկները կպահեն արդյոք իշխանությունը
(հուլյն տեղում):

Վ. Ի. Լենին.—Պետություն և հեղափոխություն:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 212, 216, 219:

В. И. Ленин.—Соч. 25-ый, О пролетарской культуре, стр.
409—410:

Վ. Ի. Լենին.—Կարլ Մարքս «Իխալեկտիկա» (տես Լենին՝ Մարքս
-ենգելս-մարքսիզմ կամ Յերկհատորյակ):

Լ. Բերիա.—Անդրկովկասի բոլշևիկյան կազմակերպությունների
պատմության հարցի շուրջը, գլուխ 2-րդ:

Ի. Ստալին.—Ճառ ստալանովականների համամիութենական
առաջին խորհրդակցությունում:

Թեմա 11-րդ. ՈՒՍՄՈՒՆԲ ԵՅՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ՅԵՐԵՎՈՒՅԹԻ, ՉԵՎԻ
ՅԵՎ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ուսմունքն էյություն մասին՝ ուսմունք և իրականության
ներքին կապերի և մարդկային մտածողության մեջ նրանց ար-
տացուման մասին:

Եյություն և յերևույթի որչեկախություն և միասնություն-
նը: Յերևույթը էյության գրոնվորումն է: Հակասություն էյու-
թյան և յերևույթի միջև: Եյություն և յերևույթի զարգացումը:
Իմացությունը վորպես յերևույթից—էյություն մեջ խորանալու
պատմական պրոցես: Որենք: Եյություն և որենքը վորպես մի
կարգի հասկացություններ: Եյություն և յերևույթի մշակումը
Մարքսի «Կապիտալ»-ում (ուսմունք ապրանքային ֆեաիշիզմի,
արժեքի և շուկայի դնի, ճգնաժամերի մասին և այլն): Եյության
և յերևույթի մշակումը Լենինի և Ստալինի կողմից (ուսական
հեղափոխության բնույթի և շարժիչ ուժերի, բորժուական պե-
տության էյության և բուրժուական դեմոկրատիայի էյության,
սոցիալիստական պետության էյության, դասակարգային պայ-
քարի էյության և արասհայտման ձևերի, հակահեղափոխական
պրոցկիզմի և կապիտալիզմի աջ ոհոսա վրատորների էյության
և այլ հարցերում):

Ձեի և բովանդակության միասնությունն ու փոխադեյու-
թյունը զարգացման ընթացքում: Բովանդակության վճռող նյա-
նակությունը, ձեի հետ մնալը բովանդակությունից: Ստալինը հա-

նարակական կյանքի մատերիական կողմի զարգացումից իդեա-
կան կողմի հետ մտալու մասին: Ձևի և բովանդակութեան զար-
գացումը: Ձևի և բովանդակութեան հակասութեանը դիտելու
կական զարգացման պրոցեսում վորպես հին ձևի և նոր բովանդա-
կութեան հակասութեան: Ձևի ակտիվութեանը: Չարգացման ձե-
վերի բաղմակերպութեանը: Ենգելսը ջերմութեան զարգացման
ձևերի, շարժման ձևերի մասին:

Ձևի և բովանդակութեան մշակումը Մարքսի «Կապիտալ»
ում (արտադրողական ուժեր և արտադրական հարաբերութեան-
ներ, արժեքի ձևեր և այլն): Ձևի և բովանդակութեան պրոբլեմի
բշակումը Լենինի և Ստալինի կողմից (1905 թ. հեղափոխութեան
վերլուծումը, դասակարգային պայքարի ձևերը, ուսմունք ձևով
ազգային բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրայի, պրո-
լետարիատի դիկտատուրայի ձևերի, կոլանտեսութեանների ձևի
և բովանդակութեան մասին): Պայքար յերևույթի և ելութեան,
ձևի և բովանդակութեան ուսմունքի մենշևիկոզ իդեալիստական
և մեխանիստական աղավաղումների դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Կ. Մ ա ռ ք ս.—Կապիտալ, հատոր 1-ին, գլուխ 1-ին:
Վ. Ի. Լենին.—Պետութեան մասին, դասախոսութեան կարգա-
ցած 1919 թվին Սվերդլովյան համալսարանում:
Վ. Ի. Լենին.—Ձեկուցում 1905 թ. հեղափոխութեան մասին
(Յերկհատորյակ):
Վ. Ի. Լենին.—Իմպերիալիզմը վորպես կապիտալիզմի նորա-
գույն փուլը, 5-րդ գլխի վերջին յերկու յերեսները և
7-րդ գլուխը:
В. И. Ленин.—Философские тетради, конспект книги Гегеля
«Наука логики», отделы, «Явление», «Сущность».
Ի. Ս տ ա լ ի ն.—Ձեկուցում կուսակցութեան 16-րդ համագումարին.
վերջին բաժինը—Կուսակցութեան և յեղրափակման
խոսքը:
Լ. Բ ե ռ ի ա.—Անդրկովկասի բոլշ. կազմ. պատմ. հարցի շուրջը,
գլ. 2-րդ (ձևի և բովանդակութեան մասին):
Ի. Ս տ ա լ ի ն.—Արևելյան ժողովուրդների համալսարանի քաղա-
քական խնդիրների մասին (տես՝ Մարքսիզմ և ազգա-
յին գաղութային հարց):

Թ Ե ժ ա 12-րդ. ՊԱՏՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒ-
ԹՅՈՒՆ: ՊԱՏԱՀԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆ:
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Փոխազգեցություն և պատճառականություն: Պատճառն ու հետևանքը... յերևույթները համաշխարհային փոխադարձ կապակցության մոմենտներ են: Պատճառի հասկացության տառապանք մարդու հասարակական պատմական պրակտիկայի հիման վրա: Պրակտիկան պատճառականության որչեղտիվ բնույթի ապացույցն է: Պատճառականության նշանակությունը գիտական իմացության մեջ. Թեկլոզիզմի (նպատակաբանության) քննադատությունը: Լենինի պայքարը պատճառականությունը Ֆրոնկցիոնալ կապի հանգեցնելու մախիստական, իդեալիստական թեորիաների դեմ: Պատճառականության պրոբլեմը այժմյան ֆիզիկայում: Պայքար պատճառականության մեխանիստական ըմբռնման, մեխանիստների կողմից փիլիսոփայության հիմնական հարցը պատճառականության հարցին հանգեցնելու դեմ:

Անհրաժեշտություն և պատահականություն: Բնության բոլոր յերևույթները զարգացման որինաչափությունը: Պատահականությունը վորպես անհրաժեշտության լրացում և արտահայտման ձև: Պատահականության և անհրաժեշտության պրոբլեմը բնագիտության մեջ (որինակ Դարվինի ուսմունքը տեսակների զարգացման մասին): Պատահականության որչեղտիվ բնույթը: Պատահականության ազգեցությունը զարգացման ընթացքի վրա: Մարքսիզմ-լենինիզմի պայքարը ֆատալիզմի դեմ: Լենինն ու Ստալինը անհատի դերի մասին հասարակական զարգացման մեջ: Մեխանիստների կողմից պատահականության որչեղտիվ բնույթի ժխտումը, մեխանիստների հանգելը ֆատալիզմին, տարերայնության և ինքնահոսի թեորիային: Ազատությունը վորպես ճանաչված անհրաժեշտություն: Հակահեղափոխական տրոցկիզմի ավանտյուրիզմը և վոլյունտարիզմը:

Հնարավորություն և իրականություն: Ընկեր Ստալինը կուսակցության դերի մասին՝ ԽՍՀՄ-ում սոցիալիզմի կառուցման հնարավորությունը իրականություն դարձնելու գործում: Հիմքի և պայմանի պրոբլեմը գիտելիկապիկական մատերիալիզմի մեջ: Ընկեր Ստալինը վեց պայմանների, կազմե-

ըի և այլնի մասին: Որչեկտիվ պայմանները և սուբյեկտիվ ֆակտորը պատմութեան մեջ: Պայքար հնարավորութեան և իրականութեան մեխանիստական նույնացման դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆ. Ենգելս. — Բնութեան զիանկատիկա, Եջ՝ 23—24, 25—26
167—171:

К. Маркс.—Письмо к Кугельману от 17/II 1871 года (տես
Маркс и Энгельс, Письма).

Ֆ. Ենգելս.—Անտի-Դյուրինգ, Եջ՝ 151—153, 365—371, (հատ-
ված 1-ին, գլ. 11-րդ):

Վ. Ի. Լենին.—Հատ. 13-րդ, պար. 3 և 6:

В. И. Ленин—Философские тетради, стр. 155—157, 175—
178.

Ի. Ստալին—ա) Կենտկոմի հաշվետու զեկուցումը Համգ(բ)ի
16-րդ համադումարին, հատված՝ Կուսակցութեանը:

բ) Տնտեսավարների խնդիրների մասին:

Գ) Նոր պայմաններ—տնտեսական շինարարութեան
նոր խնդիրներ (այդ բոլորը «Լենինիզմի հարցեր»-ում):

Գ. Վ. Պլեխանով.—Մարքսիզմի հիմնական խնդիրները, գլ.
12-րդ, 15-րդ, 16-րդ:

Թեմա 13-րդ, ԳԻԱԼԵԿՏԻԿՈՒՄՍԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱ-
ԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՁԵՎԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔՆՆԱԴԱ-
ՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դիալեկտիկո-մատերիալիստական տրամաբանութեանը գի-
տութեան և վոչ թե մտածողութեան անբովանդակ ձևերի մա-
սին, այլ գիտութեան և որչեկտիվ աշխարհի և մտածողութեան
զարգացման որենքների մասին: Իմացութեան ձևերի բովանդա-
կալից լինելը մարքսիզմի տրամաբանութեան մեջ:

Ձևական տրամաբանութեանը—մետաֆիզիկական յեղանակի
մտածողութեան տրամաբանութեան և: Ենգելսը ձևական տրամա-
բանութեան զարգացման պատմութեան մասին: Հասկացու-
թեանների անփոփոխականութեան մետաֆիզիկական ուսմունքը՝
Ձևական տրամաբանութեան հիմնական որենքները: Նույնութեան
որենքը, հակասութեան որենքը, յերբորդի բացառման որենքը

Ձևական տրամաբանության որոնքների լենինյան քննադատությունը:

Ձևական տրամաբանության և դիալեկտիկական տրամաբանության հարաբերակցությունը: Պլեխանովի հայացքների քննադատությունը այդ հարցում: Պայքար մեխանիստների և մենշևիկոզ իդեալիստների դեմ ձևական տրամաբանության և դիալեկտիկական տրամաբանության հարաբերության հարցում:

Ինդուկցիայի և դեդուկցիայի, անալիզի և սինթեզի հակադրումը ձևական տրամաբանության մեջ: Ինդուկցիան և դեդուկցիան, անալիզը և սինթեզը վորպես անհրաժեշտ մոմենտներ դիալեկտիկական միասնական ճանաչման պրոցեսում դիալեկտիկական մատերիալիզմի մեջ:

Ճշմարտության կոնկրետությունը դիալեկտիկական մատերիալիզմի մեջ: Պրակտիկան վժռպես ճշմարտության չափանիշ և առարկայի կապակցության վորոշիչ այն բանի հետ, թե ինչ է հարկավոր մարդուն: Պլեխանովի կողմից կոնկրետ անալիզը վերացական դատողություններով փոխարինելու (որինակ 1905 թվի հեղափոխության բնույթի հարցում) լենինյան քննադատությունը: Լենինի և Ստալինի պայքարը Սոստերնիացիոնալի թեորետիկների, արոցկիզմի և բուխարինականության սխրաստիկայի, դոգմատիզմի, եկեկտիզմի և սոֆիստիկայի դեմ:

Կոնկրետ վերլուծման (անալիզի) որինակներ մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկների մոտ: Մարքսի մոտ—կապիտալի անալիզ, Ենգելսի մոտ—մատերիայի տարբեր ձևերի շարժման անալիզ, Լենինի մոտ—իմպերիալիզմի, իմպերիալիստական և ազգային ազատագրական պատերազմի անալիզ, բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխության սոցիալիստականի վերաճման, մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակի հարցի անալիզ, Ստալինի մոտ—ուսմունք ազգի, բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի, անցման շրջանի հակասությունների մասին և այլ հարցերի անալիզ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆ. Ե ն գ Ե Լ ս.—Բնության դիալեկտիկա, էջ՝ 156—159, 110—111, 14—15, 34—35, 54, 62:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 98—95, 100, 166, 172, 183, 207, 221, 285, 325—328.

Վ. Ի. Լ Ե ն Ի ն.—Հատ. 26-րդ, էջ՝ 179—199:

Ի. Ս ա ա լ ի ն.— Լինինիզմի հարցերը. Լինինիզմի հիմունքների
մասին. գլ. 2-րդ—Մեթոդ:

Լ. Բ ե ռ ի ա.— Անդրկովկասի բուլղարիկյան կազմակերպությունների
պատմության հարցի շուրջը:

Г. В. Плеханов.— Соч. т. 18-ый, стр. 261—273.

Հ Ա Տ Վ Ա Ծ IV

Պատմական մատերիալիզմի հիմունքները

Թ ե մ ա 14-րդ. ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԸՄԲԸՌ-
ՆՈՒՄԸ ՅԵՎ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՈՒՍՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՔՆՆԱԿՄԱՏՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մարքսի և Ենգելսի կողմից պատմական հայացքների մեջ
կատարած հեղաշրջման ելությունն ու պատմական նշանակու-
թյունը: Պատմական մատերիալիզմը— դիալեկտիկական մատերիա-
լիզմի շարունակությունն ու ավարտումն է, նրա տարածումը
մարդկային հասարակության իմացության և նրա պատմության
վրա: Պատմական մատերիալիզմի կուսակցականությունը: Իդեա-
լիզմի անբաժան օրրապետությունը պատմական գիտության մեջ
Մարքսից և Ենգելսից առաջ:

Նախամարքսյան մատերիալիզմի անհետևողականությունը.
ներքևում մատերիալիզմ, վերևում իդեալիզմ: Մարքսը, Ենգել-
սը և Լինինը 18-րդ դարի ֆրանսիական մատերիալիստների
և Ֆոյերբախի՝ պատմության իդեալիստական ըմբռնման մասին:
Ուտոպիստների պատմական հայացքները (Սեն Սիմոն, Ֆուրյե,
և Ուեեն): Կանտի և Հեգելի իդեալիստական հայացքների
քննադատությունը հասարակության վերաբերյալ: Անգլիական
տնտեսագետների (Ա. Սմիտ, Դ. Ռիկարդո) և ֆրանսիական
բուրժուական պատմաբանների (Մինյե, Թիյերի, Գիզո) հայացք-
ները դասակարգային անատոմիայի և դասակարգային պայ-
քարի մասին: Այդ հայացքների բուրժուական սահմանափակու-
թյունը:

Պատմական մատերիալիզմ և պատմություն: Պատմական
մատերիալիզմը և մյուս հասարակական գիտությունները: Պատ-
մության մատերիալիստական ըմբռնման հիմնական սկզբունքնե-

ըր: Բնության և մարդկային հասարակութեան զարգացման որին նաչափությունը: Նյութական արտադրութեանը վորպես հասարակական կյանքի և հասարակութեան զարգացման հիմք (բազիս): Պետութեանը, իրավունքը և հասարակական գիտակցութեան ձևերը վորպես տնտեսական հիմքի վրա առաջացող վերնաշինքեր: Հասարակական կյանքի գոյը վորոշում է հասարակական գիտակցութեանը: Վերնաշինքերի հակադարձ ներգործութեանը հասարակութեան տնտեսական հիմքի վրա:

Դասակարգային պայքարը վորպես հասարակական զարգացման շարժիչ ուժ: Սոցիալական հեղափոխութեանը վորպես դասակարգային հասարակական-տնտեսական ֆորմացիաների փոխակերպման որևէք: Թեոսիայի և հեղափոխական պրակտիկայի միասնութեանը պատմական մատերիալիզմի մեջ: Մարքսիզմ-լենինիզմը անհատի ղերի մասին պատմութեան մեջ: Լենինի-Ստալինի պայքարը 2-րդ Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստների (Կաուցկի, Կոենով և ուրիշները) ղեմ պատմական մատերիալիզմի հարցերում: Պլեխանովի ղերը պատմութեան մատերիալիստական ըմբռնման մշակման և պոպուլարիզացիայի մեջ: Պլեխանովի սխալները պատմական մատերիալիզմի հարցերում: Պայքար պատմական մատերիալիզմի միստիստական և մենշևիկոլիզմական աղավաղումների ղեմ: Պոկրովսկու պատմական կոնցեպցիայի քննադատութեանը: Ընկերներ՝ Ստալինը, Ժդանովը, Կիրովը պատմութեան ուսումնասիրութեան մասին: Պատմական մատերիալիզմի զարգացումը իմպերիալիզմի, պրոլետարական հեղափոխութեանների ղարաշրջանի և ԽՍՀՄ-ում սոցիալիզմի կառուցման պրակտիկայի ընդհանրացման միջոցով Լենինի և Ստալինի կողմից:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մ ա Ր ք ս.—Քաղաքատնտեսութեան քննադատութեան շուրջը:

Առաջաբանը:

Կ. Մ ա Ր ք ս և Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆեստը:

К. Маркс и Ф. Энгельс.—Немецкая идеология (т. 4-ый)
Եջ՝ 3—18:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, գլուխ 1-ին և 4-րդ:

- Ֆ. Ենդելս.—Ճառ Մարքսի գերեզմանի վրա, 14/III 1883 թ.
- Ֆ. Ենդելս.—Անտի-Դյուրինգ, Ընդհանուր գիտողություններ և հատված 3-րդ, գլուխ 1-ին:
- Փ. Энгельс.—Письмо Иосифу Блоху, от 21/IX 1890 года (Маркс и Энгельс, Письма).
- Վ. Ի. Լենին.—Հատոր 13-րդ, գլուխ 6-րդ, պարագրաֆ 2 և հատ 1-ին, էջ 74—86, 101—103, 382—383, 388—410:
- Ի. Ստալին, Ա. Ժրանով, Ս. Կիրով.—Դիտողություններ «ԽՍՀՄ-ի պատմության» և «Նոր պատմության» կոնսպեկտների վերաբերյալ:
- Ի. Ստալին.—Համկ(բ)Կ-ի պատմության ուսումնասիրության շուրջը, (նամակ կուսպատմության դասագրքի կադմոդներին):
- Լ. Բերիա.—Անդրկովկասի բրդեկտան կազմակերպությունների պատմ. հարցի շուրջը, գլ. 2-րդ:
- Գ. Վ. Պլեխանով.—Հատոր 3-րդ, Մոնիստական հայացքի զարգացման շուրջը պատմության վրա, գլ. 2-րդ, 3-րդ, 5-րդ:
- Г. В. Плеханов.—Соч. т. 8-ой, К вопросу о роли личности в истории.
- Г. В. Плеханов.—Соч. т. 18-ый, Утопический социализм 19-го в.
- Կառավարական հանձնաժողովի ժյուրիի վորոշումը ԽՍՀՄ պատմության դասագրքի վերաբերյալ:

Թ Ե մ ա 15-րդ. ՀԱՍՍՐԱԿԱԿԱՆ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՖՈՐՄԱՑԻԱ-ՆԵՐ, ԱՐՏԱԴՐՈՂԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ՅԵՎ ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵ-ՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հասարակության նյութական արտադրողական ուժերը, արտադրողական ուժերի տարբերը և նրանց դիալեկտիկական միասնությունը: Բանվորական ուժի նշանակությունը: Աշխատանքը վորպես նյութական արտադրության հիմք: Նյութական արտադրությունը վորպես հասարակական կյանքի տնտեսական հիմք և հասարակական զարգացման հիմք:

Տեխնիկայի և բնագիտության դերը արտադրողական ուժերի զարգացման մեջ: Արտադրական հարաբերությունները

վորպես հասարակութեան տնտեսական ստրուկտուրա, իրական հիմք (բազիս) և վորպես արտադրողական ուժերի զարգացման ձև: Արտադրական հարաբերութեանները դասակարգային բնույթը դասակարգային հասարակութեան մեջ:

Արտադրութեան յեղանակը վորպես բանվորական ուժի և արտադրութեան միջոցների միացման յեղանակ: Արտադրա-յեղանակ և շահագործման յեղանակ: Ասիական, անտիկ, ֆեոդալական և բուրժուական արտադրա-յեղանակները վորպես պրոգրեսիվ զարաշրջաններ դասակարգային հասարակութեան պատմութեան մեջ: Կոմունիզմը վորպես ամենաառաջավոր, անդասակարգ հասարակական-տնտեսական ֆորմացիա: Հակահեղափոխական ստրոգիստների հայացքների քննադատութեանը ասիական արտադրա-յեղանակի, վորպես հատուկ հասարակական-տնտեսական ֆորմացիայի մասին:

Հասարակութեան զարգացումը վորպես բնապատմական պրոցես: Դասակարգային հասարակական-տնտեսական ֆորմացիաների (ստրկատիրութեան, ֆեոդալիզմ, կապիտալիզմ) պատմութեանը վորպես դասակարգային կռիւ պատմութեան: Արտադրողական ուժերի և արտադրական հարաբերութեանները կոնֆլիկտը, վորպես ինքնաշարժողական հասարակական-տնտեսական ֆորմացիաների հեղափոխական փոխակերպումների: Նարոդնիկների և Բուխարինի «առհասարակ հասարակութեան» վերաբերյալ բուրժուական թեորիաների մերկացումը Լենինի կողմից:

Նախնադարյան տոհմատիրական հասարակակարգի արտադրողական ուժերը և արտադրական հարաբերութեանները: Տոհմատիրական հասարակակարգը հին հույների, հռոմէյացիների, գերմանացիների, սլավոնների մոտ: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը և Ստալինը տոհմական հասարակակարգի քայքայման և դասակարգային հասարակութեան ու շահագործման առաջացման պատճառների մասին:

Ստրկութեանը վորպես հասարակութեան դասակարգերի բաժանման պատմական առաջին ձևը: Ստրկատիրական հասարակարգի կլասիկ ձևը հին Հունաստանում և Հռոմում: Ստրկատիրութեան զարգացման յուրահատկութեանը հին արևելյան դեպոտիաներում (Բաբելոն, Ասորեստան, Յեզիպոս): Ստրկա-

տիրական հասարակութեան կործանումը ստրուկների հեղափոխութեան հետեանքով:

Ֆեոդալիզմի ծագումը: Շահագործման ֆեոդալական ձևերը՝ ֆեոդալիզմի արտադրողական ուժերը և արտադրական հարաբերութեանները: Ֆեոդալիզմի զարգացման յուրահատկութեանը Արևմտյան Տիվրոպայում, Արևելքում (Ասիա) և Ռուսաստանում: Դյուզի տիրապետութեանը քաղաքի վրա ֆեոդալիզմի ժամանակ: Կապիտալիստական արտադրա-յիղանակի առաջացումը ֆեոդալիզմի ներսում: Ֆեոդալիզմի հիմնական հակասութեանները և նրա կործանման պատճառները: Ճորտ դյուզացիների հեղափոխութեանը և ճորտատերերի ու շահագործման ճորտատիրական ձևերի վոչնչացումը, կապիտալիստները ու կալվածատերերի իշխանութեան, շահագործման կապիտալիստական և կալվածատիրական ձևերի հաստատումը:

Մարքսը նախնական կապիտալիստական կուտակման մասին: Արդյունաբերական հեղաշրջումն Անգլիայում և բուրժուական հեղափոխութեանը Ֆրանսիայում (18-րդ դար): Կապիտալիստական արտադրա-յիղանակի հիմնական հակասութեանը: Բուրժուազիայի և պրոլետարիատի անտադոնիզմը վորպես այդ հակասութեան արտահայտութեան: Անարխիան, մրցումը և ճգնաժամերը վորպես կապիտալիզմի զարգացման որենք: Իմպերիալիզմը վորպես կապիտալիզմի բարձրագույն և վերջին փուլ, վորպես սոցիալիստական հեղափոխութեան նախորդակ: Կապիտալիստական արտադրա-հարաբերութեանների՝ արտադրողական ուժերի զարգացման կապանք դառնալը: Իմպերիալիզմի դարաշրջանում կապիտալիզմի տնտեսական և քաղաքական անհամաչափ զարգացման որենքի հայտնագործումն ու հիմնավորումը Լենինի և Ստալինի կողմից: Լենինիզմի ուսմունքը մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակի հնարավորութեան մասին: Պրոլետարական հեղափոխութեանը վորպես կապիտալիզմի արտադրողական ուժերի և արտադրական հարաբերութեանների հակասութեանների լուծում:

Լենինի և Ստալինի պայքարը «արտադրողական ուժերի» մենշևեիկյան թեորիայի դեմ: Պլեխանովի սխալների քննադատութեանը: Կառուցիկ ուլտրա-իմպերիալիզմի, կազմակերպված կապիտալիզմի թեորիայի և սոցիալիզմի մեջ կապիտալիզմի խաղաղ «նեքաճման» թեորիաների մերկացումը: Կապիտալիզմի

ալտոմատիկ կործանման ոռոգա-լյուքսեմբուրգյան թեորիայի քննադատությունը: Հակահեղափոխական տրոցկիստական ստագոնացիայի թեորիայի մերկացումը: Բուխարինի հավասարակշռության բուրժուական թեորիայի քննադատությունը: Պայքար արտազրոգական ուժերի և արտազրական հարաբերությունների ուսմունքի՝ մեխանիստների և մենշևիկոյ իդեալիստների ադափազման դեմ:

Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխությունը և բուրբ ու ամեն տեսակի շահագործողների ու շահագործման վերացման խնդիրը: Պրոլետարիատի դիկտատուրան վորպես դասակարգերի և շահագործման վոչնչացման, սոցիալիզմի կառուցման գործիք:

Կապիտալիզմից կոմունիզմի անցման շրջանը: Սոցիալիստական արտադրա-յեղանակի զարգացումը: Անցման շրջանի եկոնոմիկայի բաղմաձևության հաղթահարումը: Խորհրդային եկոնոմիկայի և ամբողջ ժողովրդական տնտեսության վերակառուցման պլանային բնույթը: Յերկրի սոցիալիստական ինդուստրացումը, գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը: Գյուղատնտեսական աշխատանքի վերածումը ինդուստրիալ աշխատանքի ալատեսակության: Արտազրոգական ուժերի տեղաբաշխման սոցիալիստական սկզբունքը ԽՍՀՄ-ում: ԽՍՀՄ-ի արտազրոգական ուժերի և արտազրական հարաբերությունների սոցիալիստական բնույթը:

Ստալինը տեխնիկայի յուրացման և կադրերի դերի մասին սոցիալիզմի շրջանում:

Լենինն ու Ստալինը աշխատանքի արտազրոգականության դարգացման՝ վերջին սոցիալիզմի հաղթանակը վճռող պայմանի մասին: Աշխատանքի սոցիալիստական ձևերը: Սոցմրցումը, ստալանոմիայի շարժումը, վորպիս սոցիալիզմից կոմունիզմի անցման պայմանների նախապատրաստում: Սոցիալիզմի անվերադարձ հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում: Շահագործող դասակարգերի վերացումը և կոմունիզմի առաջին փուլի կառուցումը: Յերկու սխտեմների՝ կապիտալիզմի և սոցիալիզմի պայքարը ներկա ետապում: Ընկեր Ստալինը կապիտալիստական շրջապատի և ԽՍՀՄ-ի միջազգային դրության մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Կ. Մարքս.— Կապիտալ, հատոր 1-ին, գլուխ 5-րդ, պար. 1, գլուխ 24-րդ:
- Կ. Մարքս.— Վարձու աշխատանք և կապիտալ:
- Կ. Մարքս և Ֆ. Ենգելս.— Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆեստը:
- Ֆ. Ենգելս.— Աշխատանքի դերը կապիտ մարդացման պրոցեսում (տես Բնութեան դիալեկտիկա):
- Ֆ. Ենգելս.— Ընտանիքի, մասնավոր սեփականութեան և պետութեան ծագումը:
- К. Маркс и Ф. Энгельс.— Письма, Письмо Маркса к П. В. Анненкову от 28/XII 1846 г. Письмо Энгельса к Штаркенбургу от 25/I 1894 г.
- В. И. Ленин.— Замечания на книгу Бухарина, «Экономика переходного периода». Ленинский сборник 11-ый.
- Վ. Ի. Լենին.— Իմպերիալիզմը վորպես կապիտալիզմի բարձրագույն փուլ, գլ. 7-րդ:
- Վ. Ի. Լենին.— Եկոնոմիկան և քաղաքականութեանը պրոլետարիատի դիկտատուրայի դարաշրջանում, (տես Յերկհատոյյակ):
- Ի. Ստալին.— Լենինիզմի հարցերը. Լենինիզմի հիմունքների մասին, գլուխ 2-րդ և 3-րդ. Տնտեսավարների խնդիրների մասին:
- Ի. Ստալին.— Ճառ Կրեմլում Կարմիր բանակի ակադեմիկների ավարտման առթիվ, 1935 թիվ մայիսի 4:
- Ի. Ստալին.— Ճառ ստալանովականների համամիութենական առաջին խորհրդակցութեանում:
- Ի. Ստալին.— ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին. զեկուցում Խորհուրդների 8-րդ համամիութենական արտակարգ համագումարում, 25 նոյեմբերի 1936 թիվ:
- Ի. Ստալին.— Կուսակցական աշխատանքի թերութեանների և տրոցկիստական ու այլ յերկերեսայինների վերացման միջոցառումների մասին, գլուխ 2-րդ և 5-րդ:

ԽՍՀՄ-ի Մահմանադրութիւնը, գլուխ 1-ին:

Գ. Վ. Պլեխանով.—Մարքսիզմի հիմնական հարցերը, գլուխ 7-րդ:

Թ Ե մ ա 16-րդ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԻ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ ՅԵՎ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅԲԱՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Բուրժուական ուսմունքները դասակարգերի և դասակարգային պայքարի մասին: Դասակարգերի և դասակարգային պայքարի հարցում նորն ու վճռողականը Մարքսի ուսմունքի մեջ:

Դասակարգերի լինիչյան սահմանումը (վորոշումը): Նախադասակարգային նախնադարյան կոմունիստական հասարակութիւնը, նրա տնտեսական ու սոցիալական հիմունքները: Արտադրութեան գործիքների և միջոցների նկատմամբ մասնավոր սեփականութեան ծագումը և դասակարգերի ու պետութեան առաջացումը: Դասակարգերի ծագման հարցում Դյուրինգի և Կառլեցկու՝ բոնութեան թեորիայի քննադատութիւնը, բաշխման թեորիայի, Բոգզանովի և Բուխարինի կազմակերպական-տեխնիկական թեորիայի, սոցիալական դարվիներգի՝ և այլ թեորիաների քննադատութիւնը:

Դասակարգերի առաջացումը հին Հունաստանում ու Հռոմում: Ստրկատիրական հասարակութեան հիմնական դասակարգերը: Ստրուկներ և ստրկատերեր: Արիստոկրատներ և դեմոս (Հունաստանում), պատրիկներ և պլեբեյներ (Հռոմում): Դասակարգային պայքարը ստրկատիրական հասարակութեան մեջ (ստրուկների ապստամբութիւնը Սիցիլիայում, Սպարտակի ապստամբութիւնը):

Ֆեոդալական հասարակութեան հիմնական դասակարգերը: Դասակարգային պայքարը Ֆեոդալիզմի դարաշրջանում: Դյուղացիական կռիւները և ճնշված ժողովուրդների ապստամբութիւնները Ռուսաստանում 17—18-րդ դարերում:

Բուրժուազիան և պրոլետարիատը վորպես կապիտալիստական հասարակութեան հիմնական դասակարգեր: Ընկեր Ստալինը նախահեղափոխական Ռուսաստանում՝ ինչպիս նոր, կապիտալիստական առումով ժամանակակից դասակարգերի, նույնպես և հին նախակապիտալիստական դասակարգերի առկայութեան մասին:

Պյուզդացիությունն ու ինտելիգենցիան կապիտալիզմի պայ-
մաններում:

Բանվոր դասակարգի զարգացումը «դասակարգն իր միջից»
վորպես «դասակարգ իր համար»:

Մարքսը և Ենգելսը պրոլետարիատի դասակարգային պայ-
քարի մասին: Պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի հիմնա-
կան ձևերը. տնտեսական, քաղաքական, թեորենտիկական: Պայ-
քարի քաղաքական ձևի գերիշխող դերը: Ամեն մի դասակար-
գային պայքար քաղաքական պայքար է: Հեղափոխական թեո-
րիայի նշանակութունը պրոլետարիատի դասակարգային պայ-
քարում: Լենինը տարրերայնության և գիտակցականության մասին
պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի մեջ: Պրոլետարիատի
հեգեմոնյան հեղափոխության մեջ: Կոմունիստական կուսակցու-
թյունը վորպես պրոլետարիատի առաջավոր ջոկատ: Կուսակ-
ցություն—դասակարգ—մասսա: Առաջնորդների դերը պրոլետա-
րիատի դասակարգային պայքարում:

Պրոլետարիատի դասակարգային պայքարը բուրժուազիայի
դեմ իմպերիալիզմի դարաշրջանում: Ոպորտունիզմի արմատները
բանվորական շարժման մեջ: [] Ինտերնացիոնալի առաջնորդ-
ների դավաճանական դերը: Դասակարգային պայքար և ազգա-
յին գաղութային շարժում: Պրոլետարիատի դասակարգային
պայքարը ֆաշիզմի դեմ: Ֆաշիստական ռասսայական «թեորիա-
ներին» իմպերիալիստական եյուլթյան մերկացումը: Միասնական
պրոլետարական և ժողովրդական հակաֆաշիստական ճակատ:

Պրոլետարիատի գիկտատուրան վորպես դասակարգային
պայքարի շարունակությունը նոր ձևերով: Լենինը դասակարգային
պայքարի նոր ձևերի և լինդիրների մասին պրոլետարիատի գիկ-
տատուրայի ժամանակաշրջանում: Պրոլետարիատը և գյուղա-
ցիությունը վորպես անցման շրջանի հիմնական դասակարգեր:
Պայքար մենշեիկոզ իդեալիստական, տրոցկիստական հայացք-
ների դեմ անցման շրջանի դասակարգերի, դասակարգային պայ-
քարի հարցում: Կուսակցության յերեք հիմնական լոզունգները
գյուղացիության հարցում: Դասակարգային պայքարի առանձ-
նահատկությունները ռազմական կոմունիզմի և վերականգնման
շրջանում:

Դասակարգային պայքարի սրումը վերակառուցման շրջա-

նում: Վնասարարութիւնն բուրժուական ինտելիգենցիայի վերսնախավերի կողմից (Շախտիի գործը): Դասակարգային պայքարի սրումը ԽՍՀՄ-ում ամբողջ ճակատով սոցիալիստական ծավալուն հարձակման կապակցութեամբ: Գյուղացիութեան՝ սոցիալիստական ուղու վրա անցնելու համաշխարհային պատմական նշանակութիւնը և կուսակցութեան գծի հաղթանակը կոլլեկտիւն շինարարութեան մեջ: Կուլակութեան վորպես դասակարգի վերացումը համատարած կոլեկտիվացման հիման վրա: Դասակարգային թշնամու դիմադրութեան սրումը և կուլակային սաբոտաժի ջախջախումը: Դասակարգային պայքարի մարման և սոցիալիզմի մեջ կուլակի ներաճման բուխարինյան հակահեղափոխական ուստավրատորական թիրոխան: Հակահեղափոխական տրոցկիզմի և աջ ոպորտունիզմի՝ վորպես դասակարգային թշնամու գործակալներ ջախջախումը: Շահագործողական դասակարգերի վերացումը և՛ մարդու կողմից մարդու շահագործման վոնչնչացումը:

Սոցիալիզմի հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում: ԽՍՀՄ-ն քաղաքի և գյուղի ազատ աշխատավորների հասարակութիւնն է: Բանվոր դասակարգը գյուղացիութիւնը, ինտելիգենցիան և նրանց տարբերութիւնների ջնջվելը: Դասակարգային պայքարը սոցիալիզմի շինարարութեան ներկա ետապում:

Ճապոնա-գերմանա-տրոցկիստական լրտեսների, գիվերսանտոների, վնասարարների և մարդասպանների ջախջախումը: ԽՍՀՄ-ի կապիտալիստական շրջապատը: Ջախջախված դասակարգային թշնամիների մնացորդներին՝ ԽՍՀՄ-ի արտասահմանյան թշնամիներ ի կողմից անմիջական աջակցութիւնն ցույց տրվելը: Դասակարգային պայքարի մարման նեխված և վտանգավոր թեոփանների մերկացումը ընկեր Ստալինի կողմից:

Ընկեր Ստալինը ջախջախված շահագործող դասակարգերի մնացորդների դեմ մղվելիք պայքարի խնդիրների, հեղափոխական զգոնութեան բարձրացման և բանվոր դասակարգի դիկտատուրան բոլոր միջոցներով ամրապնդելու անհրաժեշտութեան մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մարքս և Ֆ. Ենգելս.— Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆեստը՝

К. Маркс и Ф. Энгельс.— Письма (т. т. 19-ый—27-ой), Письмо Маркса к Вейдемейеру от 5/III 1852 г.

- Ֆ. Ենգելս.—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականութեան և տուժեցան ծագումը:
- Ֆ. Ենգելս.—Անտի-Դյուրինգ, հատված յերկրորդ. Բնութագրական թեորիա, գլուխ 2-րդ և 4-րդ:
- Վ. Ի. Լենին.—Տարածայնութեան յեվրոպական բանական շարժման մեջ (տես Լենին՝ Մարքս-Ենգելսի մարքսիզմ կամ Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին.— Իմպերիալիզմի և սոցիալիզմի պառակտում (Соч. т. 19-ый).
- Վ. Ի. Լենին.—Մեծ նախաձեռնութեան (տես Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին.—Դասակարգային պայքարի լիբերալ և մարքսիստական հասկացութեան մասին (նույն տեղում):
- Վ. Ի. Լենին.—Պրոլետարիատի զիկտատուրայի մասին (նույն տեղում):
- Վ. Ի. Լենին.— Ճառ արանսպորտային բանվորների համառուսական համագումարում, մարտի 27 1921 թի հատ. 26-րդ:
- Վ. Ի. Լենին.—Պետութեան մասին. Դասախոսութեան կարգադրած Սվեդբերգի համալսարանում, 11 հունվար 1919 թվին:
- Ի. Ստալին.—Լենինիզմի հարցերը, Լենինիզմի հիմունքները մասին, գլուխ 3-րդ—Թեորիա, գլուխ 8-րդ.—Կուսակցութեան:
- Ի. Ստալին.—Կուսակցութեան յերեք հիմնական լոզունգները մասին դյուրացիութեան հարցում. Աջ թեքման մասին Համկ(բ)Կ-ի շարքերում: Գյուղի աշխատանքի մասին (այդ բոլորը տես Լենինիզմի հարցերում):
- Ի. Ստալին.—ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին զեկուցում Խորհուրդների արտակարգ 8-րդ համաժողովին համառումարում, նոյեմբերի 25-1936 թիվ:
- Ի. Ստալին.—Կուսակցական աշխատանքի թերութեանները արոցկիստական ու այլ յերկերեսանիների վերացման միջոցառումների մասին. Չեկուցում յեվրոպական խոսք Համկ(բ)Կ կենտկոմի պիտույնում 3—5 մարտ 1937 թիվ:

ՍՀՄ-ի Սահմանագրութիւնը:
Դիմիտրով.—Ձեկուցում կոմիտեանի 7-րդ կոնգրեսում:
եւ մա 17-րդ. ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆ. ՊՐՈՂԵ-
ՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ.

Պետութեան առաջացման սոցիալ-տնտեսական հիմունքները:
Պետութեան առաջացումը հին Հունաստանում և Հռոմում: Պետու-
թյունը դասակարգային հակասութիւնների անհաշտելիութեան հե-
տևանք ու արտահայտութիւնն է ճնշման ապարատ տիրող դասակար-
գման: Ճեղքին Շահագործողական պետութեան բռնութեան որգանները
հասակի, վոստիկանութիւն, դատարան, բանտ, յեկեղեցի, դպրոց,
բանուկ, Շահագործողական պետութեան հիմնական պատմական
տիպերը: Պետութեան տիպերի փոփոխութիւնը արտադրա-յեղա-
տեսականի զարգացման և փոփոխութեան հետևանքով: Լինինը դա-
սակարգային հասարակութեան մեջ կառավարման ձևերի փոփոխ-
ման և պետութեան շահագործողական ելութեան պահպանման մա-
ն, Բուրժուական դեմոկրատիան վերպես բուրժուազիայի զիկտա-
տարայի ձև: Պետութեան վերդասակարգայնութեան և մաքուր
դեմոկրատիայի բուրժուական թիորիաների քննադատութիւնը:
Բուրժուական պետութիւնը և բուրժուական դեմոկրատիան
նշ մոնոպոլիստական կապիտալիզմի դարաշրջանում և իմպե-
րալիզմի շրջանում: Փաշիզմը վերպես մոնոպոլիստական կապի-
տալիզմի զիկտատարայի բացահայտ տեւորիստական ձև: Պետու-
թեան վերաբերյալ ֆաշիստական «թիորիաների» քննադատու-
թիւնը: Ժողովրդական հակաֆաշիստական և միասնական պրոլե-
տարական ճակատ: Միասնական ճակատի կառավարութիւնը: Իշ-
խանութեան հարցը ամեն մի հեղափոխութեան արմատական հար-
ցն է: Հեղափոխութեան պատմական տիպերը: Ստրուկնների հե-
ղափոխութիւնը (Սպարտակի ապստամբութիւնը, ստրուկներ
պատմութիւնը 2-րդ և 3-րդ դարերում), ճորտերի հեղափո-
խութիւնը—գյուղացիական պատերազմը Գերմանիայում 16-րդ
դարում: Ռազինի կռիւլ բոյարների և կալվածատերերի դեմ (1670):
Բուրժուական պատերազմը (1773): Բուրժուական
դեգազովի գյուղացիական պատերազմը (17-րդ դարում), Ֆրանսիա-
յի հեղափոխութիւններն Անգլիայում (17-րդ դարում), Ֆրանսիա-
յի հեղափոխութիւնը (1789 թ.): Առաջին և յերկրորդ բուրժուական հեղափոխու-
թիւնները Ռուսաստանում:

Լենինը և Ստալինը պրոլետարական հեղափոխութեան և բուրժուական հեղափոխութեան արժատական տարբերութեան մասին: Մարքս-լենինյան ուսմունքը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան պրոլետարականի վերածման վերաբերյալ: Սուբյեկտիվ ֆակտորը դերը հեղափոխութեան մեջ: Լենինի և Ստալինի ուսմունքը հեղափոխական ճգնաժամի և հեղափոխական սիտուացիայի մասին: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը և Ստալինը ապրատմութեան վորպես արվեստի մասին:

Մարքսի ուսմունքը անընդհատ հեղափոխութեան մասին: Լենինի և Ստալինի պայքարը պերմանենտ հեղափոխութեան Տրոցկու հակահեղափոխական թեորիայի դեմ: Կառուցու ուլտրա-իմպերիալիզմի թեորիայի և սոցիալիզմի մեջ կապիտալիզմի խաղաղ ներածման թեորիայի ու հեղափոխութեան ֆազերի բուխարինյան թեորիայի քննադատութեանը: Հեղափոխութեան մեջ պրոլետարիատի հեղեմոնիան—պրոլետարիատի զիկտատուրային անցնելու աստիճանն և ենրա սաղմը: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը և Ստալինը Փարիզյան Կոմունայի մասին: Լենինն ու Ստալինը իմպերիալիզմի դարաշրջանում կապիտալիզմի անհամաչափ դարգացման որինքի և մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակի հնարավորութեան մասին: Իմպերիալիզմի շղթայի ճեղքի լենինյան ուսմունքը: Կոմինտերնը իմպերիալիզմի դարաշրջանի հեղափոխութեան տիպերի մասին: Պրոլետարական հեղափոխութեան շարժիչ ուժերը և ռեզերվները: Կոմունիստական կուսակցութեան դերը բուրժուա-դեմոկրատական և պրոլետարական հեղափոխութեան մեջ: Բուրժուական պետական մեքենայի ջախջախման անհրաժեշտութեանը: Մարքսի, Լենինի, Ստալինի պայքարը անարխիստների դեմ պետութեան հարցում: Լենինի պայքարը Բուխարինի դեմ պետութեան հարցում:

Պրոլետարիատի զիկտատուրան վորպես պրոլետարական հեղափոխութեան հիմնական բովանդակութեան: Հոկտեմբերյան Մեծ սոցիալիստական հեղափոխութեանը վորպես համաշխարհային հեղափոխութեան սկիզբն ու նախադրյալը: Պրոլետարիատի զիկտատուրան դասակարգային պայքարի շարունակութեանն ե՛նոր ձևերով: Պրոլետարիատի զիկտատուրան պրոլետարիատի և աշխատավոր մասսաների դաշինքի հատուկ ձևն և պրոլետարիատի ղեկավարութեամբ:

Պրոլետարիատի ղեկատարության մեխանիզմը և շարժարկը փոկերը: ՀԱՄԿ (բ) և վորպես պրոլետարիատի ղեկատարության ղեկավար ուժ:

Պրոլետարական պետութիւնը վորպես դասակարգերի վոչընչացման գործիք: Պրոլետարիատի ղեկատարության յերեք կողմերը: Խորհուրդները վորպես պրոլետարիատի ղեկատարության պետական ձև: Բանվոր դասակարգի ղեկատարության ամրապնդման խնդիրները հեղափոխութեան տարբեր ետապներում և սոցիալիզմի շրջանում: Ստալինյան Սահմանադրութիւնը ԽՍՀՄ-ի հասարակական և պետական կառուցվածքի մասին: Խորհրդային պետութիւնը վորպես սովետացեալ պետութիւնն աշխարհում: Ընդհանուր, հայասար, ուղղակի ընտրական իրավունքը գաղտնի քվեարկութեամբ և հետեղական սոցիալիստական դեմոկրատիզմի կենսագործումը ԽՍՀՄ-ում: Բանվոր դասակարգի մոկրատիզմի կենսագործումը Ստալինյան Սահմանադրութեան միջադրային նշանակութիւնը: Պետութիւնը սոցիալիզմի ժամանակ և նրա հիմնական խնդիրները: Խորհրդային իշխանութիւնը վորպես բազմադրային պետութիւն: Պայքար նացիոնալիզմի, ռասայական և ազգային առեւտրության ու արհամարանքի դեմ:

Պետութեան մահացման սոցիալ-տնտեսական նախադրյալները կոմունիզմի բարձր փուլում: Պետութեան մահացման հասկումը քրիստոսական հակահեղափոխական թեորիաների քննադատութիւնը:

Բանվոր դասակարգի ղեկատարության ամրապնդման խնդիրները և պայքար ֆաշիզմի գործակալներին, հակահեղափոխական տրոցկիստներին ու կապիտալիզմի աջ ռեստավրատորներին և բուրժուական նացիոնալիստներին դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մ ա Ր Բ ս և Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆեստը:

Կ. Մ ա Ր Բ ս.—Քաղաքացիական կռիւլը Ֆրանսիայում:

Կ. Մ ա Ր Բ ս.—Գոթայի ծրագրի քննադատութիւնը:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականութեան և պետութեան ծագումը:

- Վ. Ի. Լենին.—Յեւլրոողայի միացյալ նահանգների լուզունգի մասին (տես Լենին-Ստալին, Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին.—Պետութիւնը և հեղափոխութիւնը:
- Վ. Ի. Լենին.—Պետութեան մասին, դասախոսութիւնը կարդացած Սվեյզլովի համալսարանում, հուլիսի 11-ին 1919 թիվ:
- Վ. Ի. Լենին.—Պրոլետարական հեղափոխութիւնը և սեփական կառուցելին:
- Վ. Ի. Լենին.—Թեզեր և զեկուցում բուրժուական դեմոկրատիայի և պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին Կոմինտերնի 1-ին կոնգրեսում, մարտի 4-ին 1919 թիվ:
- Ի. Ստալին.—Լենինի իրաւի հարցերը: Լենինի իրաւի հիմունքների մասին, գլուխ 4-րդ—Պրոլետարիատի դիկտատուրա: Գլուխ 8-րդ—Կուսակցութիւնը: Գլուխ 7-րդ—Ստրատեգիա և տակտիկա:
- Ի. Ստալին.—Լենինի իրաւի հարցերի շուրջը, գլուխ 3—7-րդ:
- Ի. Ստալին.—Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը և սեփական կոմունիստների տակտիկան: Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան միջազգային բնույթը:
- Ի. Ստալին.—Ճառ կոլխոզնիկ-հարվածայինների համամիութենական առաջին համագումարում:
- Զրույց անգլիական գրող Ուեյլի հետ: Զրույց ամերիկյան լրագրողային միավորման նախագահ Գ. Ռոյ-Հովարդի հետ:
- Ի. Ստալին.—ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին: Զեկուցում Խորհուրդների 8-րդ համամիութենական արտակարգ համագումարում 25-ի նոյեմբերի 1936 թիվ:
- ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութիւնը:
- ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի բնութագրի կանոնադրութիւնը:
- Ի. Ստալին.—Կուսակցական աշխատանքի թերութիւնները և տրոյկիստական ու այլ յերկերեսանիւնների վերացման միջոցառումների մասին: Զեկուցում և յեղափակման խոսք ՀԱՄԿ (բ) Կ. Կենտկոմի պլենումում 3-ին մարտի 1937 թ.:
- Լ. Բերիա.—Անդրկովկասի բուլղարիկ կազմակերպութիւնների պատմութեան հարցի շուրջը:
- Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ծրագիրը:

Հասարակության տնտեսական հիմքը (բաղադրանք) և իրավական վերնաշինքներ (պետություն, իրավունք): Գաղափարախոսական վերնաշինքներ (գիտություն, կրոն, բարոյականություն, փիլիսոփայություն, արվեստ): Վերնաշինքների զարգացման հարաբերական ինքնուրույնությունը: Հիմքի և վերնաշինքների փոխազդեցությունը: Վերնաշինքների դասակարգային բնույթը դասակարգային հասարակությունների մեջ: Վերնաշինքների զարգացումը անցման շրջանում և սոցիալիզմի դարաշրջանում: Վերնաշինքների հակադարձ ազդեցությունը հիմքի վրա: Հիմքի և վերնաշինքների հարաբերակցությունը պլեխանովյան սխեմայի (հինգանդամանու) քննադատությունը:

Իրավունքը տիրող դասակարգի՝ որենք դարձված կամքն է, վորն արտահայտում է տնտեսական հարաբերությունները: Մարքեթային տնտեսության, ֆեոդալական և բուրժուական հասարակության իրավունքը և նրա դասակարգային բնույթը: Խորհրդային սոցիալիստական իրավունքը: ԽՍՀՄ-ի Ստալինյան Սահմանադրությունը և ընտրական իրավունքի սխեման: Մարքսը, Էնսինը և Ստալինը սոցիալիզմի ժամանակ «բուրժուական իրավունքի նեղ հորիզոնի» հաղթահարման մասին:

Մարքս-Էնսինյան արտացոլման թեորիան վորպես հասարակական գիտակցության վերաբերյալ ուսմունքի հիմքը: Հասարակական գիտակցությունը վորպես հասարակական գոյի արտացոլում: Գիտակցության առաջացումն ու զարգացումը ենթակառուցվածքի դերի մասին մտածողության և լեզվի զարգացման մեջ: Գիտական և կրոնական գիտակցություն: Գաղափարախոսությունը բողոքականության և բուխարինյան ազատագրողների քննադատությունը: Տիրապետող գաղափարները տիրող դասակարգի գաղափարներն են: Գաղափարախոսական պայքարը վորպես դասակարգային պայքարի ձևերից մեկը:

Ստրկատիրական հասարակության գաղափարախոսությունը: Հին հունական առասպելաբանությունը (միթոլոգիա), գիտությունը և փիլիսոփայությունը վորպես ստրկատիրական կարգերի արտացոլում:

Ֆեոդալական հասարակութեան գաղափարախոսութեանը: Կրօնը վորպես ֆեոդալիզմի գաղափարախոսութեան տիրապետող ձև:

Բուրժուական գաղափարախոսութեան ծագումն ու զարգացումը ֆեոդալիզմի և ֆեոդալական գաղափարախոսութեան ու կրօնի դեմ բուրժուազիայի մղած պայքարի պրոցեսում: Ֆրանսիական մատերիալիզմի և աթեիզմի, անգլիական քաղաքատնտեսութեան առաջադիմական (պրոգրեսիվ) դերը: Բուրժուազիայի գաղափարախոսութեան սեպտիստ ընդդէմ իմպերիալիզմի դարաշրջանում: Ռուսսոյականութեանը, միստիկան, գաղանային շովինիզմը, խավարածուրութեանը վորպես ֆաշիզմի գաղափարախոսութեան բովանդակութեան:

Պրոլետարիատի գաղափարախոսութեան արժատական տարբերութեանը նախորդ ճնշված դասակարգերի (ստրուկների և ճորտերի) գաղափարախոսութեանից: Մարքսիզմ-լենինիզմը վորպես բանվոր դասակարգի արժատական շահերի գիտական արտահայտութեան: Բանվորական շարժման տարերայնութեան գաղափարախոսութեան քննադատութեանը Լենինի և Ստալինի կողմից: «Պոչականութեան» («ХВОШИЗМ») գաղափարախոսութեանը — «ամեն մի ոպորտունիզմի գաղափարական հիմքն է» (Ստալին): Լենինն ու Ստալինը տարերային բանվորական շարժման մեջ գիտակցականութեան մտցնելու մասին: Կոմունիստական կուսակցութեան և հեղափոխական թիորիայի դերը: Աշխատավորների ուսցիալիստական գիտակցութեան զարգացումը բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի պայծաննեցում: Ստալինը ժարգէտնց տնտեսական դրութեանից՝ նրանց գիտակցութեան յետ մնալու և եկնոմիկայից ու մարդկանց գիտակցութեանից կապիտալիզմի մնացուկները վերացնելու մասին: Սոցիալիզմի հաղթանակը և կոմունիստական գիտակցութեան մասսայական զարգացումը: Պայքար մարքսիզմ-լենինիզմի մեխանիստական և մենշևիկոզ իրապիստական ազավաղումներին դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մ ա ռ ք ս և Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Կոմունիստական կուսակցութեան մասին ֆեստը:

Կ. Մ ա ռ ք ս և Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Նամակներ, Ենգելսի նամակը Յոսիֆ Բլոխին (21/9—1890 թ.), Մերինգին (14/7—

—1593 թ.), Կոնրադ Շմիրզան (27/10—1890 թ.), Շտարկեն-
Բուրգին (25/1—1894 թ.), (սես К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч.
т. 21—27-08):

Կ. Մ ա ր ք ս.—Քաղաքատնտեսության քննադատության շուրջը.
Առաջաբանը:

Կ. Մ ա ր ք ս.—Գոթայի ծրագրի քննադատությունը:

Վ. Ի. Լ ե ն ի ն.—Ի՞նչ անել, գլուխ 2-րդ:

Վ. Ի. Լ ե ն ի ն.—Մարքսիզմ և սեվիդիոնիզմ (տես Մարքս-Ենգելս-
մարքսիզմ, կամ Յերկհատորյակ):

Ի. Ս տ ա լ ի ն.—Լենինիզմի հարցերը. Հաշվետու զեկուցում 17-րդ
կուս. համագումարին ՀՍՄԿ (ը) Կ Կենտկոմի աշխա-
տանքների մասին:

Ի. Վ. Ս տ ա լ ի ն.—Ճոռ ստախանովականների համաժողովենա-
կան առաջին խորհրդակցությունում:

Ի. Ս տ ա լ ի ն.—ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության նախագծի մասին.
Զեկուցում Խորհուրդների 8-րդ համաժողովենական
արտակարգ համագումարին (25/11—36 թ.):

Գ. Վ. Պ լ ե խ ա ն ո վ.—Մարքսիզմի հիմնական խնդիրները, գլուխ
13-րդ:

Թ ե մ ա 19-րդ. ՈՒՄՄՈՒՆՔ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՅԵՎ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ-
ԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կուլտուրայի մարքս-լենինյան ըմբռնումը: Կուլտուրայի
բուրժուական-իդեալիստական ըմբռնման քննադատությունը:

Նախնադարյան տոհմական կարգերի կուլտուրան: Ստրկա-
տիրական հասարակության կուլտուրան (Հունաստան, Հռոմ):
Տեխնիկայի, գիտություն, արվեստի զարգացումը: Ստրկական
աշխատանքը վորպես այդ կուլտուրայի հիմք:

Ֆեոդալական հասարակության կուլտուրան: Աստվածաբա-
նություն (թեոլոգիայի) և կրոնի տիրապետությունը, Բուրժու-
ական կուլտուրայի ծագումն ու զարգացումը: 15—16-րդ դարերի
մեծ հայտնագործումները, Տպագրական մեքենայի գյուտը: Ճշգը-
րիտ գիտությունների և փորձնական քնագիտության զարգա-
ցումը: Կուլտուրայի, գիտության, արվեստի զարգացումը Իտա-
լիայում, Իսպանիայում, Հոլանդիայում 16—17-րդ դարերում:

Բուրժուական հումանիզմի ծագումն ու զարգացումը: Գիտությունը, տեխնիկան, արվեստը կապիտալիզմի պայմաններում: Իմպերիալիզմի զարաշրջանում ռեակցիայի աճը կուլտուրայի բնագավառում: Ֆաշիստական խավարամոլության պայքարը կուլտուրայի դեմ:

Պրոլետարական կուլտուրայի ծագումն ու զարգացումը: Մարքսիզմը վորպես «հեղափոխական պրոլետարիատի շահերի, տեսակետի և կուլտուրայի հետևողական արտահայտություն» (Լենին):

Պրոլետարական կուլտուրայի թեորիայի զարգացումը Լենինի և Ստալինի կողմից և կուլտուրական հեղափոխություն զարգացումը: Պրոլետարիատի դեկատուրան ու բովանդակություն սոցիալիստական ձևով ազգային կուլտուրայի զարգացումը: Պրոլետարիատի կողմից ամբողջ նախընթաց կուլտուրայի նվաճումների քննադատական յուրացումը: «Կուլտուրայի մակարդակի», վորպես պրոլետարական հեղափոխության նախապայմանի մենշևիկյան թեորիայի լենինյան քննադատությունը: Լենինի և Ստալինի պայքարը պրոլետկուլտի բողոքանույթյան թեորիայի, կաուցիականություն, մենշևիկոլիզմի իդեալիզմի, բուխարինականություն և տրոցկիզմի դեմ կուլտուրայի հարցերում: Կոմունիստական կուսակցության դերը սոցիալիստական կուլտուրայի զարգացման մեջ: Լենինն ու Ստալինը կուլտուրական հեղափոխության զարգացման մասին: Աշխատավորների կոմունիստական դաստիարակությունը դասակարգային պայքարի և սոցիալիստական շինարարության պրոցեսում: Կարգերի բողժեկյան դաստիարակությունը: Անհատը սոցիալիզմի պայմաններում: Սոցիալիստական հումանիզմ:

Ստախանովյան շարժման դերը կուլտուրական հեղափոխություն զարգացման մեջ: Քաղաքի և գյուղի, մտավոր և ֆիզիկական աշխատանքի հակադրության վերացման խնդիրը: Լենինն ու Ստալինը ժողովրդական ստեղծագործության զարգացման մասին գրականության և արվեստի մեջ: Սոցիալիստական ռեալիզմը վորպես հիմնական մեթոդ գեղարվեստական գրականություն և արվեստի մեջ: ԽՍՀՄ-ի Ստալինյան Սահմանադրությունը և կուլտուրական հեղափոխության զարգացումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Կ. Մարքս և Է. Ենգելս. — Կոմունիստական կուսակցութեան մանիֆեստը:
- Վ. Ի. Լենին. — Կուսակցական կադակերպությունը և կուսակցական գրականությունը (Соч т. 13-ый):
- Վ. Ի. Լենին. — Լե Տոլստոյը վորպես սոցիալական հեղափոխութեան հայելի (տես Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին. — Ճառ ՌԿՅԵՄ 3-րդ համառուսական համագումարում:
- В. И. Ленин. — Речь на всероссийском совещании политпросветов губ. и уезд. отделов народного образования (Соч. т. 25-ый):
- Վ. Ի. Լենին. — Պրոլետարական կուլտուրայի մասին (նույն տեղը):
- Վ. Ի. Լենին. — Մեր հեղափոխութեան մասին. Կոոպերացիայի մասին (տես Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին. — Վեկիտուսների ազգային հպարտութեան մասին (տես Լենին-Ստալին, Ընտիր յերկեր յերկու հատորով, հատ. 1-ին եջ՝ 682—686):
- Ի. Ստալին. — Ճառ ստախանովականների համամիութենական առաջին խորհրդակցութեան:
- Ի. Ստալին. — Արևելքի ժողովուրդների համալսարանի քաղաքական խնդիրների մասին (տես Ստալին, Մարքսիզմ և ազգային գաղութային հարց):
- Ի. Ստալին. — Քաղաքական հաշվետու գեկուցում 16-րդ համագումարին և յեզրափակման խոսք (տես Ստալին, Լենինի խոսքի հարցերը):
- Ի. Ստալին. — Զրույց Ռոյ-Հովարդի հետ 1/III 1936 թ.:
- Ի. Ստալին. — ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին: Կոմիտեների Ծրագիրը, 5-րդ հատված:
- ՀԱՄԿ(Բ)Կ Ծրագիրը:
- Գ. Վ. Պլեխանով. — Արվեստ և գրականություն (Соч. т. 14-ый):

Թեմա 20-րդ. ԿՐՈՆԻ ԵՄԳՈՒՄԸ: ՄԱՐՔՍԻԶՄ-ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿՐՈՆԻ ԴԵՄ

Կրոնը մարդկանց վրա իշխող արտաքին յերկրային ուժերի ֆանտաստիկ արտացոլումն և մարդկանց գլխում, վորը գերբը-

նական ուժերի ձև ե ընդունել: Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը, Ստալինը կրոնի արմատների մասին դասակարգային հասարակութեան մեջ: Կրոնը աշխատավորներին ճնշելու և շահագործելու գործիք ե շահագործող դասակարգերի ձեռքին: Քրիստոնեութեան ծագումն ու դարգացումը: Քրիստոնեութեան ծագման և ելուստեան կառուցիական թեորիայի քննադատութիւնը:

Կրոնի դերը ֆեոդալիզմի ժամանակ. փրկութիայութիւնը վորպես աստվածաբանութեան աղախին: Ռեֆորմացիան, կալվինիզմը վորպես բուրժուազիայի պայքարի կրոնական ձևեր ընդդէմ ֆեոդալիզմի: Բուրժուական աթեիզմը: 18-րդ դարի ֆրանսիական մատերիալիստները աթեիզմը: Լենինը կրոնի սոցիալական արմատների և դերի մասին կապիտալիզմի պայմաններում:

Լենինն ու Ստալինը բանվորական կուսակցութեան՝ դեպի կրոնն ունենալիք վերաբերմունքի մասին: Մարքսիզմ-լենինիզմը վորպես մարտնչող աթեիզմ:

Կրոնի հաղթահարումը պրոլետարիատի դիկտատուրայի դարաշրջանում: Հակակրոնական շարժումը վորպես դասակարգային պայքարի ձևերից մեկը: Կրոնը զենք ե դասակարգային թշնամիների ձեռքում սոցիալիստական շինարարութեան դեմ նրանց մղած պայքարում: Պայքար կրոնի հարցերում մարքս-լենինյան ուսմունքի մեխանիստական և միջնախիղճ իդեալիստական աղավաղումների դեմ:

Սոցիալիստական արտադրութեան պլանաչափ կազմակերպումը, տեխնիկայի զարգացումը, սոցիալիստական կուլտուրայի, բնական և հասարակական զիտութիւնների զարգացումը վորպես կրոնի հաղթահարման կարևորագույն նախադրյալներ: Եկոնոմիկայից և մարդկանց զիտակցութիւնից կապիտալիզմի մնացուկները հաղթահարումը և կրոնի հաղթահարման ուղիները: Ստալինյան Սահմանադրութիւնը և հակակրոնական պրոպագանդի խնդիրները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Յ. ԵՆԳԵԼՍ.—Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, 4-րդ գլուխ:

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ.—Բանվորական կուսակցութեան վերաբերմունքը դեպի կրոնը. տես Լենին՝ Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ կամ Յերկհատորյակ):

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ.—Սոցիալիզմ և կրոն:

Ленинской сборник 1-ый, Письма к Горькому, стр. 90—94, 145—151).

Վ. Ի. Լենին.—Մարտնչող մատերիալիզմի նշանակութեան մասին (Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ կամ Յերկհատրոյակ):

Ի. Ստալին.—Լենինիզմի հարցերը. Զրույց առաջին ամերիկյան բանվորական պատգամավորութեան հետ:

Ի. Ստալին.—ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին: Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ծրագիրը, հատկաձ 5-րդ: ՀԱՄԿ(Բ)Կ-ի ծրագիրը:

Г. В. Плеханов.—Соч. т. 7-ой, статьи о религии.

Թ Ե Մ ա 21-րդ. ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մարքսիզմ-լենինիզմը բարոյականութեան մասին: Բարոյականութեան յիշումը վերջին հաշիվով համապատասխան տնտեսական կառուցվածքի արդյունք է: Բարոյականութեան ծաղումն ու եյությունը: Ենգելսը նախնադարյան հասարակութեան բարոյականութեան մասին: Մտրկատիրական, ֆեոդալական և բուրժուական հասարակութեան ներքին բարոյականութեանը և նրա դասակարգային բնույթը: Ծնշված դասակարգերի և տիրապետող, շահագործող դասակարգերի բարոյականութեանը: Բարոյականութեանը և կրոն: Հեղափոխական բուրժուազիայի բարոյականութեանը: 18-րդ դարի ֆրանսիական մատերիալիստները և գերմանական կլասիկ իդեալիստները ուսմունքը եթիկայի մասին: Կանտի իդեալիզմը և ֆորմալիզմը բարոյականութեան հարցում: Նրա կատեգորիկ հրամայականը (категорический императив): Հեգելի ուսմունքը բարոյականութեան վորպես իրավունքի, պետութեան և համաշխարհային պատմութեան հիմքի մասին: Ֆոյերբախը բարոյականութեան մասին: Մարքսը բուրժուական բարոյականութեան փարիսեցիականութեան, կեղծութեան և կեղծավորութեան մասին:

Թեվիդիոնիստները «եթիկական սոցիալիզմի» ուսկցիոն եյությունը: Պրիլանովի կողմից շովինիզմի արդարացումը «իրավունքի և բարոյականութեան կանտյան հասարակ որենքների» ոգնութեամբ: Բարոյականութեանը բիրտոգիական բնազդի հանգեցնելու կառուցկիական թեորիայի քննադատութեանը և բարոյականութեան վորպես հասարակութեան հավասարակշռութեան պայման

նի բուխարինյան թեորիայի քննադատութիւնը: Բարոյականութեան տրոցկիստական, բուխարինական «թեորիայի» բուրժուական բնույթի մերկացումը: Ռեակցիոն բուրժուազիայի բարոյականութիւնը և դադափարախոսութիւնը իմպերիալիզմի դարաշրջանում: Նիցցիական ուսմունքը «գերմարդու» մասին և ֆաշիզմի արյունոտ տեորիստական պրակտիկան:

Մարքսը, Էնգելսը, Լենինը, Ստալինը կոմունիստական բարոյականութեան մասին: Պրոլետարական բարոյականութիւնը և պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերը: Սոցիալիստական բարոյականութեան դարգացումը պրոլետարիատի դիկտատուրայի դարաշրջանում: Աշխատավորների հին սերունդների վերադաստիարակումը և մարդկանց նոր սերունդների կոմունիստական դաստիարակութիւնը: Լենինը այժմեական յերիտասարգութեան դաստիարակութեան և կրթութեան, նրա մեջ կոմունիստական բարոյականութեան դաստիարակման մասին:

Աշխատանքի սոցիալիստական ձևերը, սոցիալիստական մրցումը, ստախանովյան շարժումը և մասսաների կոմունիստական բարոյականութեամբ դաստիարակելը: Սոցիալիստական աշխատանքը — պատվի, փառքի և հերոսութեան գործ: Սոցիալիստական դիսցիպլինայի դաստիարակումը: Սոցիալիստական սեփականութեան, վորպես խորհրդային կարգերի սրբազան հիմքի ամրապնդումը և դարգացումը: Սոցիալիստական հայրենիքի պաշտպտութիւնը վորպես խորհրդային քաղաքացու սրբազան պարտք: ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների իրավունքներն ու պարտականութիւնները: Մասսաների ինտերնացիոնալ դաստիարակութիւնը և պայքար շովինիզմի ու նացիոնալիզմի դեմ: Մասսաների մեջ սոցիալիստական հանրակարգի կանոնների նկատմամբ հարգանք դաստիարակելը:

Ընկեր Ստալինը նոր մարդու դաստիարակման մասին: Նըպատակի պարզութիւնը, նպատակին հասնելու գործի մեջ համարութիւնը, բոլոր և ամեն տեսակի արգելքներ հաղթահարող քննվորութեան տոկունութիւնը վորպես նոր մարդու գծեր, կոմունիզմի մարտիկների մեջ արիութեան, հեղափոխական հերոսութեան և անձնազոհութեան դաստիարակումը: Սոցիալիստական հումանիզմը և անհատի ազատութիւնը ԽՍՀՄ-ում: կոմունիստական պարտականութեան, առաքինութեան, պատվի և հեղա-

փոխական կուսակցական դիպլոմատի հասկացողութիւնը՝ կոմունիստները կուսակցական եթիկան: Լենինն ու Ստալինը բոլշևիկի բարոյական դեմքի և հեղափոխական զգոնութիւն, բոլշևիկի համեստութիւն, ազնվութիւն դաստիարակելու մասին:

Ընկեր Ստալինը բոլշևիկմի տիրապետելու մասին: Կենցաղ, քաղաքականութիւն, բարոյականութիւն:

Լենինը և Ստալինը բյուրոկրատիզմի, անհոգութիւն, ինքնագոհութիւն, ստորաքարշութիւն, ընտանեկանութիւն, մասսաների պահանջներն անուշադրութիւն մասնելու դեմ պայքարելու մասին: Պայքար հին հասարակութիւն բարոյականութիւն ճանաչողները դեմ մարդկանց կենցաղի, ընտանեկան, հասարակական և անձնական հարաբերութիւնների մեջ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Մ ա ռ ք ա և Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Կոմունիստական կուսակցութիւն մանիֆեստը:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Անտի-Դյուրինգ, գլուխ 9, 10, 11-րդ:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Լյուդվիկ Ֆոյերբախ, գլուխ 4-րդ:

Ֆ. Ե ն գ ե լ ս.— Ընտանիքի, մասնավոր սեփականութիւն և պետութիւն ծագումը:

В. И. Ленин.— Соч. т. 14-ый. Речь на похоронах Я. М. Свердлова.

Վ. Ի. Լենին.— Ինչպես կազմակերպել մրցումը (տես Յերկհատորյակ):

Վ. Ի. Լենին.— Ճառ Ռ. Կոմյերիտիութիւն համառուսական 3-րդ համագումարում, 2 հոկտեմբերի 1920 թիվ:

В. И. Ленин.— Соч. т. 14-ый, Иван Васильевич Бабушкин.

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— Լենինի մասին:

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— Չորրորդ գրող Եմիլ Լյուդվիկի հետ (Լենին-Ստալին. Ընտանիքի կերպեր 2 հատորով, հատ. 1-ին, էջ՝ 31-47):

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութիւն նախագծի մասին:

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— Ճառ Կրեմլի պալատում Կարմիր բանակի ակադեմիկները ավարտման առթիվ. 4/V—1935 թիվ:

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— Ճառ ճակնդեղի դաշտերի կոլտոշնիկ հարվածային կանանց ընդունելութիւն ժամանակ 11/XI—1935 թ.:

Ի. Ս տ ա լ ի ն.— Վողջութիւն Աշխարհ-Մոսկովա ձեռքավի կոմանդորին. («Правда» 25/VIII-1935)

Ծր. զեխ. և պատմ. մասեր.— 5

ՀԱՄ Կ(բ)Կ Կենտկոմի 1938 թվի հունվարյան պլենումի բա-
նաձևը կուսակցությունից կատարվող վտարումնե-
րի մասին:

Ի. Ստալին.— Կուսակցական աշխատանքի թերությունների և
տրոցկիստական ու այլ յերկերեսամիսների վե-
րացման միջոցառումների մասին:

ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրությունը:

Ի. Ստալին.— Ճառ Մոսկվայի ստալինյան ընտրական շրջանի
ընտրողների ժողովում, 11/XI 1937 թ.:

Թ Ե մ ա 22-րդ. ՍՈՑԻԱԼԻՉՄ ՅԵՎ ԿՈՄՈՒՆԻՉՄ

Մարքսը, Ենգելսը, Լենինը, Ստալինը կապիտալիզմից կո-
մունիզմի անցման շրջանի և պրոլետարիատի ղեկտանուրայի
մասին: Ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերա-
կառուցումը, արտադրության գործիքների և միջոցների նկատ-
մամբ մասնավոր սեփականության վերացումը և սոցիալիստա-
կան ուկլադի՝ տիրապետող միասնական սոցիալիստական. ար-
տադրային դանակ դառնալը: Շահագործողական դասակարգերի
վերացումը և մարդու կողմից մարդու շահագործման վոչնչա-
ցումը: Դասակարգային թշնամիների, տրոցկիստական-զինով-
յեկական և կապիտալիզմի աջ բուխարինական ռեստավրատորների
ջախջախումը: Լենինի-Ստալինի կուսակցության ղլխավոր գծի հաղ-
թանակը: Սոցիալիզմի անվերադարձ հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում: Սո-
ցիալիզմը և կոմունիզմը վորպես կոմունիստական հասարակության
զարգացման յերկու փուլեր: «Մեզ մոտ արդեն իրագործված է հիմ-
նականում կոմունիզմի առաջին փուլը՝ սոցիալիզմը» (Ստալին):

Տնտեսության սոցիալիստական սիստեմը և արտադրու-
թյան գործիքների ու միջոցների սոցիալիստակ. մեփականու-
թյունը վորպես ԽՍՀՄ-ի տնտեսական հիմք: Մոցրալիստական
սեփականության յերկու ձև ԽՍՀՄ-ում:

Խորհրդային սոցիալիստական տնտեսության զարգացման
պլանային բնույթը: Արտադրության հասարակական բնույթի
և մասնավոր յուրացման հակասության, արտադրության անար-
խիայի, ճգնաժամների, գործազրկության վերացումը: Աշխատանքի,
հանգստի, կրթության իրավունքի իրագործումը: Աշխատանքը

վորպես ամեն մի քաղաքացու պարտականությունն և պատվի գործ, ըստ՝ ռուս չի աշխատում, նա չի ուսում» սկզբունքի: ԽՍՀՄ-ում բաշխման սոցիալիստական սկզբունքի իրագործումը: Վերաքանչյուրից ըստ իր ընդունակությունների, յուրաքանչյուրին ըստ իր աշխատանքի: Հավասարության մանր-բուրժուական և սոցիալիստական ըմբռնումը: Պայքար մանր բուրժուական հավասարեցման (уравниловка) դեմ:

Աշխատանքի սոցիալիստական բնույթը ԽՍՀՄ-ում: Պայքար աշխատանքի սոցիալիստական արտադրողականության բարձրացման համար: Ստախանովյան շարժումը վորպես սոցիալիստական մրցման բարձր ետապ և նրա նշանակությունը սոցիալիզմից կոմունիզմին անցնելու պայմանների նախապատրաստման ու մտավոր և ֆիզիկական աշխատանքի հակադրության վերացման դորժում: Պայքար գյուղատնտեսական աշխատանքը ինդուստրիալ աշխատանքի մի ալյատեսակություն դարձնելու և քաղաքի ու գյուղի միջև յեղած հակադրությունը վերացնելու համար: Կապիտալիզմի մնացուկների հաղթահարումը եկոնոմիկայից և մարդկանց դիտակցությունից:

ԽՍՀՄ քաղաքի և գյուղի աղստ աշխատավորների հասարակությունն է:

Բանվոր դասակարգը, գյուղացիությունը և ինտելիգենցիան ԽՍՀՄ-ում և նրանց միջև դասակարգային տարբերությունների ջնջումը:

ԽՍՀՄ-ում «հասարակության պետական ղեկավարությունը (դեկտատուրան) պատկանում է հասարակության առաջավոր դասակարգին՝ բանվոր դասակարգին» (Ստալին):

Բանվորների և գյուղացիների սոցիալիստական պետությունը: Աշխատավորների խորհուրդները վորպես ԽՍՀՄ-ի քաղաքական հիմք: ԽՍՀՄ-ի Ստալինյան Սահմանադրությունը և սոցիալիստական դեմոկրատիայի զարգացումը: Բանվոր դասակարգի դեկտատուրայի հիմքի լայնացումը և դեկտատուրան ավելի ճկուն, պետական ղեկավարության ավելի հզոր սխտեմ դարձնելը: Կոմունիստական կուսակցությունը—աշխատավորների առաջավոր ջոկատ ու ղեկավար միջուկ, աշխատավորների ընդր կադավերպությունների նկատմամբ:

Սոցիալիստական պետութեան հիմնական խնդիրները, սոցիալիստական սեփականութեան պահպանումը, հսկողութեան աշխատանքի և սպառման չափի վրա, աշխատանքային դիսցիպլինայի դաստիարակումը, հասարակական պարտականութեան, որենքի, սոցիալիստական հանրակարգի կանոնների նկատմամբ սոցիալիստական վերաբերմունքի դաստիարակումը: Հայրենիքի պաշտպանութեանը վորպես ԽՍՀՄ-ի քաղաքացու սրբազան պարաքը և պատվաւոր պարտականութեանը: Ընկեր Ստալինը ԽՍՀՄ-ի կապիտալիստական շրջապատի մասին և դասակարգային թշնամիների մնացորդներին, արոցկիստական բուխարինյան լրտեսներին, փաստարաններին, դիվերսանտներին վոչնչացնելու խնդիրները մասին: Ընկեր Ստալինը բոլշևիզմին տիրապետելու և բոլշևիզմի կողերի գաղափարախոսական դիմաձուլութեանը բարձրացնելու մասին: Բանվոր դասակարգի դիկտատուրան ամեն կերպ ամրապնդելու և հեղափոխական զգոնութեանը բարձրացնելու խնդիրը:

Կոմունիզմը վորպես կոմունիստական հասարակութեան բարձր փուլը: Արտադրողական ուժերի, տեխնիկայի զարգացումը, աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացումը կոմունիզմի պայմաններում: Սպառման առարկաների առատութեանը: Գիտութեան և կոմունիստական կուլտուրայի ծաղկումը: Աշխատանքի հին բաժանման նարկացուցիչ աղղեցութեան վոչնչացումը: Մտավոր և ֆիզիկական աշխատանքի հակադրութեան վոչնչացումը: Աշխատանքը կոմունիզմի պայմաններում: Կոմունիստական հասարակութեան քաղաքացիների անհատական պահանջների աճը և լիակատար բավարարումը: «Յուրաքանչյուրից ըստ իր ունակութեանների, յուրաքանչյուրին ըստ իր պահանջների» սկզբունքի իրագործումը: Հասարակական պարտականութեանների գիտակցական և կամավոր կատարումը, հանրակարգի կանոնների և կոմունիստական բարոյականութեան պահպանումը: Պետութեան մահացումը կոմունիզմի ժամանակ: Ընկեր Ստալինը մեկ յերկրում անպետական կոմունիստական հասարակութեան կառուցելու հնարավորութեան մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ձ. ԵՆԳԵԼՍ.—Անտի-Դյուրինգ, հատված 3-րդ.—Սոցիալիզմ:
Կ. Մարքս.—Դոկտայի ծրագրի քննադատութեանը:

- Վ. Ի. Լենին.— Պետություն և հեղափոխություն, գլուխ 5-րդ:
- Վ. Ի. Լենին.— Մեծ նախաձեռնություն (տես Յերկհատորյակ):
- Ի. Ստալին.— Լենինի դժի հարցերը: Զրույց ամերիկյան առաջին բանվորական պատգամավորություն հետ:
- Ի. Ստալին.— Հաշվետու գեկուցում կուսակցության 17-րդ համագումարին Համհ(բ)Կ Կենտկոմի աշխատանքների մասին:
- Ի. Ստալին.— Զրույց անգլիական գրող Գ. Ուելսի հետ: Զրույց Ռոյ-Հովարդի հետ:
- Ի. Ստալին.— Ճառ ստախանովականների առաջին համամիութենական խորհրդակցությունում:
- Ի. Ստալին.— ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության նախագծի մասին:
 ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրությունը:
 Կոմիսսերնի ծրագիրը:

Հ Ա Տ Վ Ա Ծ Վ

Մարտի 1-ի փիլիսոփայության զարգացման լենինյան ստալինյան ետապը

Թեմա 23-րդ. ՆԱՐՈՂՆԻԿՆԵՐԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎ ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱՅԻ, ԼԵԳԱԼ ՄԱՐՔՍԻՉՄԻ, ԵԿՈՆՈՄԻՉՄԻ ՅԵՎ ՄԵՆՇԵՎԻՉՄԻ ԹԵՈՐԵՏԻԿԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԶԱԽՉԱԽՈՒՄԸ ԼԵՆԻՆԻ ԿՈՂՄԻՑ

1.

Լենինի դժի պատմական արժատները: Ռուսաստանը վորպես լենինի դժի ոչախ: Լենինի դժի սահմանումը ընկեր Ստալինի կողմից:

Մարքսի դժի փիլիսոփայության զարգացման լենինյան-ստալինյան ետապը: 11 Ինտերնացիոնալի կողմից ազավազված՝ Մարքսի հեղափոխական ուսմունքի վերականգնումը: Մարքսի քննադատական մեթոդի, նրա մատերիալիստական գիտելատիկայի կոնկրետացումը և հետագա զարգացումը: «Լենինի դժի տիկայի կոնկրետացումը և հետագա զարգացումը: «Լենինի դժի ծնվել է, աճել և ամրապնդվել է ամեն տեսակի ոպորտունիզմի դեմ մղված անխնա պայքարում» (Ստալին): Լենինը և Ստալինը ոպորտունիզմի սոցիալ-տնտեսական արժատների և դասակարգային եյություն մասին:

Լենինի և Ստալինի պայքարը բերնշտայնականության, ցենարիզմի դեմ Արևմուտքում (Կաուցկի), մենշևիզմի և ցենտրիզմի դեմ Ռուսաստանում: Կաուցկիականությունը և արոցկիզմը վորպես ոպորտունիզմի ամենագլխի տեսակը: Տրոցկիզմի և աջ ոպորտունիզմի՝ լրտեսների, վաստարանների, դիվերսանտների, ֆաշիզմի գործակալների անդադափարական բանդա, բանվոր դասակարգի յերդվյալ թշնամիների բանդա դառնալը:

Նորկանտականությունը, մեխանիցիզմը և մախիզմը վորպես ոպորտունիզմի փիլիսոփայական հիմք:

Ոպորտունիզմի, Ս Խնտերնացիոնալի, ռեվիզիոնիզմի դեմ Լենինի և Ստալինի մղած պայքարի միջադպարին նշանակությունը:

Կապիտալիզմի զարգացումը Ռուսաստանում 90-ական թվականներին: Բանվորական շարժման աճը: 90-ական թվականներին լիբերալ նարոդնիկությունը (Միխայլովսկի և ուրիշները): Մարքսիզմը աճել և ամրապնդվել և նարոդնիկության, վորպես մարքիզմի վոխերիմ թշնամու դեմ մղված պայքարում:

Ակտիվ «հերոսների» և պասիվ «ամբոխի» ռեակցիոն իդեալիստական թեորիայի, անհատական տեռորի քաղաքականության և պրակտիկայի լենինյան քննադատությունը:

Լենինի և Ստալինի պայքարը նարոդնիկության դեմ փիլիսոփայության բնագավառում: Նարոդնիկների սուբյեկտիվ իդեալիստական պատմական հայացքները: Նարոդնիկների կողմից հասարակության զարգացման որչեպիվ որինաչափությունների ժխտումը: Նարոդնիկների մեոաֆիզիկական դատողությունները «առհասարակ հասարակության» մասին: Նարոդնիկների կողմից դասակարգային պայքարի ժխտումը:

Նարոդնիկության գաղափարական ջախջախումը: Մարքսիզմի հաղթանակը: Հասարակական-տնտեսական ֆորմացիայի, պատմական զարգացման որինաչափության, դասակարգերի և դասակարգային պայքարի, պրոլետարիատի հեղեմոնիայի, հեղափոխական թեորիայի դերի մարքսյան ուսմունքի զարգացումը Լենինի կողմից: Պլեխանովի անհետևողականությունը նարոդնիկների դեմ մղված պայքարում: Բոլշևիզմի և նարոդնիկության հարաբերության հակալենինյան թեորիաների քննադատությունը: Ասերները վորպես ռեակցիոն նարոդնիկության եպիդոմներ ոս

նրանց բուրժուական ելությունը: Լենինը հսկաների ղեկավարող
գաղափարախոսութեան և անհատական տեղորի մասին:

2.

Լենինի պայքարը լեզու մարքսիզմի՝ «Ֆակտորների» թե-
որիայի և տնտեսական մատերիալիզմի դեմ: Ստորուվյի բուր-
ժուական որչեկտրիվիզմի քննադատութեանը Լենինի կողմից:
Լեզու մարքսիզմի իդեական ջախջախումը: Ստուրվիզմի լենին-
յան և պլեխանովյան քննադատութեան աարբերութեանը:

Ընկեր Ստալինի պայքարն Անդրկովկասում լեզու մարքսիզ-
մի, բուրժուական նացիոնալիզմի, ոպորտունիզմի և «Մեսամե-
զասի»-ի մեծամասնութեան կողմից հեղափոխական մարքսիզմն
ազավագելու դեմ: Ընկեր Ստալինի դերը մարքսիստական գա-
ղափարների տարածման մեջ Անդրկովկասում:

Լենինի պայքարը եկոնոմիստների դեմ, վորոնք դասակար-
գային պայքարի հասկացողութեանը լիբերալ ազավագման եյին
յենթարկում: Լենինի ուսմունքը դասակարգային պայքարի ձե-
վերի և նրանց միասնութեան մասին: Լենինը տարերային բան-
վորական շարժման մեջ հեղափոխական գիտակցութեան մտցնե-
լու և հեղափոխական թեորիայի դերի մասին: Լենինը սուբյեկ-
տիվ ֆակտորի դերի մասին հեղափոխական շարժման մեջ: Լե-
նինի պայքարը տարերայնութեան առաջ ոպորտունիստական
խոնարհման և սոցիալիստական գաղափարախոսութեան նսե-
մացման դեմ: Լենինի «Ի՞նչ անել» աշխատութեան նշանակու-
թեանը: Տարերայնութեան «թեորիայի» և «պոչականութեան»
գաղափարախոսութեան, վորպես ամեն մի ոպորտունիզմի տրա-
մաբանական հիմունքի՝ քննադատութեանը ընկեր Ստա-
լինի կողմից: Եկոնոմիզմի իդեական ջախջախումը:

Բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան դարաշրջանը
Ռուսաստանում: Հեղափոխական շարժումը Ռուսաստանում
20-րդ դարի սկզբին: «Եկոնոմիզմի» փոխակերպումը մեն-
շեկիզմի: Մենշեկիզմի դասակարգային ելությունը: Մեն-
շեկիզմի կապը և ինտերնացիոնալի ղեկավարների հետ: Նոր-
կանտականութեանը, տնտեսական մատերիալիզմը սոցիոլոգիա-
յի մեջ վորպես մենշեկիզմի փիլիսոփայական հիմունք: Մատե-
րիալիստական դիալեկտիկական կվոլյուցիոնիզմով, եկլեկտիկայով
և սոֆիստիկայով փոխարինելը: «Արտագրոգական ուժերի»,
բուժուա-դեմոկրատական և պրոլետարական հեղափոխութեան

մեջ չինտական պատմեցի մենշևիկյան «Թեորիաների» քննադատությունը: Մենշևիկները հրաժարվելը պրոլետարիատի հեգեմոնիայի իդեալից հեղափոխության մեջ, պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժխտումը: Պրոլետարիատի և բուրժուազիայի դասակարգային համագործակցության քարոզումը:

Լենինի պայքարը Պլեխանովի դեմ կուսակցության ծրագրի հարցերում: 1905 թվի հեղափոխության բնույթի մենշևիկյան գնահատումը և նրա քննադատությունը Լենինի կողմից: Լենինի և Ստալինի պայքարը մենշևիզմի վերացական և ձեվական տրամաբանական սխեմաների դեմ:

Տրոցկիզմի, վորպես մենշևիզմի այլատեսակության մերկացումը Լենինի և Ստալինի կողմից: Պերմանենտ հեղափոխության հակահեղափոխական տրոցկիստական թեորիայի ջախջախումը Լենինի և Ստալինի կողմից: Տրոցկիզմի «Թեորիական» հայացքների եկեղիտիզմը, սուբյեկտիվ իդեալիզմը (վոլյունտարիզմը) և մեխանիցիզմը:

Լենինի և Ստալինի պայքարը մենշևիզմի և նրա այլատեսակությունն ներկայացնող տրոցկիզմի դեմ ուսական առաջին հեղափոխության շրջանում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Վ. Ի. Լենին.— Իմպերիալիզմը վորպես կապիտալիզմի բարձրագույն փուլ. 7-րդ և 10-րդ գլուխները:

Վ. Ի. Լենին.— Մարքսի ուսմունքի պատմական բախտը. Մարքսիզմ և ռեվոլյուցիզմ.

Տարաձայնություններ յեվրոպական բանվորական շարժման մեջ, Մարքսիզմի պատմական զարգացման մի քանի առանձնահատկությունների մասին (այդ բոլորը տես՝ Լենին. Մարքսենդեյս-մարքսիզմ գրքում կամ Ցերկհատորյակ):

Վ. Ի. Լենին.— Իմպերիալիզմը և սոցիալիզմի պառակտումը (Соч. т. 19-ый).

Վ. Ի. Լենին.— Ի՞նչ են ժողովրդի բարեկամները և ինչպես են նրանք պայքարում սոցիալ-դեմոկրատների դեմ: Ցերկերի ժողովածու, հատոր 1-ին. 1-ին և 2-րդ պրակները:

В. И. Ленин.— Идейная борьба в рабочем движении, т. 17-ый.

Վ. Ի. Լենին.— Վեր ժառանգությունից ենք մենք հրաժարվում, Соч. т. 2-ой гл. 3-ая.

- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Մանր-բուրժուական և պրոլետարական սոցիալիզմ, հատոր 8-րդ, Եջ 360—366:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Ինչո՞ւ սոցիալ-դեմոկրատիան պետք և վճարական և անխնա կռիվ հայտարարի սոցիալիստ-հեղափոխականներին. Соч. т. 5-ый, стр. 131—134:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Նարոդնիկության մասին. Соч. 3-т. 16-ый, стр. 283—286:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Յերկու ուտոպիաներ, Соч. т. 16-ый, стр. 163—169:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Նարոդնիկության տնտեսական բովանդակությունը և նրա քննադատությունը պ. Սարուվեյի գրքում հատ. 1-ին գլ. 2-րդ:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Վոչ քննադատական քննադատություն. Соч. т. 3-ий.
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Հայտարարություն «Իսկրա»-յի խմբագրության. Соч. т. 4-ый.
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Չեմստվոյության հետապնդիչները և լիբերալ-լիզմի աննիքալները. Соч. т. 4-ый стр. 143—151.
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Ռուսաստանի բանվորական մամուլի անցյալից. Соч. т. 17-ый.
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Ավանտյուրիզմի մասին. նույն հատորում:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Ի՞նչ անել, գլ. 1-ին և 2-րդ:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Դասակարգային պայքարի լիբերալ և ժարքսիստական հակացության մասին. Соч. т. 16-ый.
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Մի քայլ առաջ յերկու քայլ հետ:
- Վ. Ի. Լեւնիւն.—Կապիտալիզմի զարգացումը Ռուսաստանում. յերկրորդ հրատարակության առաջաբանը:
- Ի. Ստալին.—Լենինիզմի հարցերը. Լենինիզմի հիմունքների մասին, Ներածություն. գլուխ 1-ին—Լենինիզմի պատմական արմատները, գլուխ 2-րդ—Մեթոդ, և գլուխ 3-րդ—Թեորիա:
Լենինիզմի հարցերի շուրջը—Գլխավորը Լենինիզմի մեջ.
Լենինիզմի սահմանումը:
Զրույց առաջին ամերիկյան բանվորական պատգամավորության հետ:
Բոլշևիզմի պատմության մի քանի հարցերի շուրջը:
- Կ. Բեբիա.—Անդրկովկասի բոլշևիզմի կազմակերպությունների պատմության հարցի շուրջը:

Ռեակցիայի շրջանը մուսաստանում 1905 թ. հեղափոխութեան պարտութեանից հետո: Հակահեղափոխական տեսողը բանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան դեմ: Մանր բուրժուական ինտելիգենցիայի իդեյական-քաղաքական տարընթացութեանը (ուսգբրոդ):

Դեպի փիլիսոփայական իդեալիզմը հակումների ուժեղացումը: Միտիցիզմը վորպես հակահեղափոխական տրամադրութեան դգեոտավորման ձև:

Մանր-բուրժուական կուսակցութեանները—մենշեիկները և եսերները հրաժարվելը հեղափոխութեանից: Լիկվիդատորութեան զարգացումը և մենշեիկները՝ ստոլպինյան բանվորական կուսակցութեան դառնալը: Հուդա-Տրոցկու ստորագույն ցենարիստական դիրքը: Կամենսկի և Զինովյեվի յերկերեսանիութեանը և դավաճանութեանը: Ոպորտունիզմի և սեակցիայի բոլոր ուժերի միասնական զորահավաքը ընդդեմ հեղափոխական մարքսիզմի:

Մախիզմի տարածումը Ռուսաստանում սեակցիայի շրջանում (Բոգդանով, Բազարով, Յուշկևիչ, Վալենտինով, Լուստաչարսկի և ուրիշներ): Մախիզմը վորպես սեակցիոն քաղքենիութեան փիլիսոփայութեան:

Մարքսիզմը մախիզմով փոխարինելու փորձեր Բոգդանովի և ուրիշների կողմից: Սոցիալիզմը կրոնի հետ միացնելու փորձեր Լուստաչարսկու և մյուսների կողմից: Աստվածաշինարարութեան: Լենինի պայքարը շուլյատիկովականութեան դեմ: Բոգդանովյան իդեալիզմի պաշտպանումը դավաճաններ՝ Կամենսկի, Զինովյեվի, Տոմսկու և Ռիկովի կողմից: Լիկվիդատորութեան, սոցոփիզմ և մախիզմ: Բոլշևիզմի պայքարը կրոնի և իդեալիզմի դեմ, վորպես պայքար պրոլետարիատի նկատմամբ բուրժուական ազգեցութեան դեմ: Մախիզմի, աստվածաշինարարութեան և սեվիզիոնիստական բոլոր այլ հոսանքների ջախջախումը Լենինի կողմից: Լենինի «Մատերիալիզմ և էմպիրիոկրիտիցիզմ»-ը (1908) և նրա նշանակութեանը հեղափոխական մարքսիզմի համար բոլշևիզմի մղած պայքարում: Լենինը բնագիտական հեղափոխութեան և ֆիզիկական իդեալիզմի մասին: Բնագիտութեան ճգնաժամի դասակարգային և իմացաբանական տրամադրերը: Հին ուրենքների բեկում և «մատերիայի անհայտացման» վերաբերյալ

իդեալիստական յեղբակացություն: Մախիզմի կապը բնագրիտու-
թյան ճգնաժամի հետ: Լենինը մախիզմի և բերկլիականության
կապի մասին: Մատերիալի մախիստական ընթանման քննադա-
տությունը: Մատերիալի հասկացությունը Բոզզանովի կողմից
սոցիալապես կազմակերպված փորձի հասկացությամբ փոխարի-
նելը: Մախիստների սուբյեկտիվ իդեալիզմի քննադատությունը:
Փորձի մախիստական ըմբռնման լենինյան քննադատությունը:
Հասարակական գոյի և հասարակական գիտակցության բողջա-
նովյան իդեալիստական նույնացման քննադատությունը Լենի-
նի կողմից: Բուխարինի փիլիսոփայական հայացքների մախիս-
տական բնույթի քննադատությունը Լենինի և Ստալինի կողմից:

Պլեխանովի պայքարը մախիզմի դեմ: Մախիզմի լենինյան
քննադատության և պլեխանովյան քննադատության տարբերու-
թյունը: Մախիզմի դեմ մղված պայքարում Լենինի դերի ազավա-
ղումը մենշևիկոզ իդեալիզմի կողմից, այդ ազավաղման քննադա-
տությունը:

Ընկեր Ստալինը Լենինի՝ «Մատերիալիզմ և եմպիրիոկրի-
տիցիզմ» աշխատության համաշխարհային-պատմական նշանա-
կության մասին: Մարքսիզմի փիլիսոփայության՝ արտացոլման
թեորիայի, որյեկտիվ, բացարձակ և հարսբերական ճշմարտու-
թյան, մատերիալի փիլիսոփայական և ֆիզիկական հասկացու-
թյան, պրակտիկայի վորպես իմացաբանության չափանիշի, պատ-
ճառականության պրոբլեմի, որինհայտնության, ազատության
ու անհրաժեշտության և այլ հարցերի հետագա զարգացումը
Լենինի կողմից: Լենինի «Մատերիալիզմ և եմպիրիոկրիտիցիզմ»
գրքի ու 1906-1907 թվականներում ընկեր Ստալինի գրած աշ-
խատությունների հայացքները միասնությունը: Մախիզմի դեմ
Լենինի մղած պայքարի միջազգային նշանակությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Վ. Ի. Լենին. — Մարքսիզմ և Եմպիրիոկրիտիզմ (տես Լենին-Ստալին
Յերկհատորյակ):
- Վ. Ի. Լենին. — Տասը հարց Եմպիրեանտին (հատոր 13-րդ, եջ 5—6):
- Վ. Ի. Լենին. — Հատոր 13-րդ, Մատերիալիզմ և Եմպիրիոկրիտի-
ցիզմ:
- Վ. Ի. Լենին. — Հատոր 14-րդ, Ուղղվիրզմի և աստվածաշինարա-

րության ֆրակցիայի կողմնակիցների մասին, վպերևո-
ղովականների ֆրակցիայի մասին:

В. И. Ленин.—Соч. т. 15-ый. Наши упразднители.

Վ. Ի. Լենին.—Նամականեր Ա. Մ. Գորկուն 13/2—1908 թ.,
25/2—1908 թ., 16/3—1908 թ., 24/3—1908 թ., 16/4
—1908 թ.:

В. И. Ленин.—Философские тетради, стр. 431—432.

Վ. Ի. Լենին.—Նկատողություններ Բուխարինի «Անցման շրջա-
նի եկոնոմիկա»ի առթիվ. Ленинский сборник 11-ый.

Վ. Ի. Լենինի դեմոկրատիզմները Շուլյատիկովի գրքի վերա-
բերյալ

Ի. Ստալին.—Լենինի մասին (Լենին-Ստալին Յերկու հատորով,
հատ. 1-ին):

Ի. Ստալին.—Լենինի դմի հարցերը. Լենինի դմի հիմունքների
մասին, գլ. 2-րդ—Մեթոդ, գլուխ 3-րդ—Թեորիա:

Թեմա 25-րդ. Լենինի ՅեՎ ՍՏԱԼԻՆԻ ՊԱՅԳԱՐԸ ՏՐՈՑԿԻՍՏ-
ՆԵՐԻ ՅԵՎ ԲՈՒԽԱՐԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ, ՄԵՆՇԵՎԻԿՈՂ, ԻԴԵԱԼԻՍՏ-
ՆԵՐԻ ՅԵՎ ՄԵՆԱՆԻՍՏՆԵՐԻ ՌԵԱԿՑԻՈՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ
«ԹԵՈՐԻԱՆԵՐԻ» ԴԵՄ

Դասակարգային պայքարը պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժա-
մանակաշրջանում: Մարքս-լենինյան ուսմունքի զարգացումը թըշ-
նամի հոսանքների դեմ մղվող պայքարում: Լենինի պայքարը Բու-
խարինի ոպորտունիզմի և վերացական սխեմատիզմի դեմ կուսակ-
ցության ծրագրի հարցերում ՀԱՄԿ(բ)Կ Ց-րդ համագումարում:
Պայքար Բուխարինի և Տրոցկու եկեղեցիկի, սոֆիստիկայի և
ձևական տրամաբանության դեմ արհեստակցական միություն-
ների մասին դիսկուսիայի ժամանակ 1921 թվին: Քաղաքակա-
նության և եկոնոմիկայի, ձևական և դիալեկտիկական տրամաբա-
նության հարաբերակցության, պրակտիկայի, վորպես ճշմարտու-
թյան չափանիշի հարցերի զարգացումը Լենինի կողմից: Բուխարինի
մախիստական-բողոքանոյվյան սոցիոլոգիայի քննադատությունը
Լենինի կողմից (Լենինի նկատողությունները «Անցման շրջանի
եկոնոմիկա» գրքի վերաբերյալ): Լենինի դեմոկրատիզմները
Սուխանովի՝ «Հուշագրեր հեղափոխության մասին» գրքի վերա-
բերյալ: Դասակարգային պայքարը նեպ-ի առաջին շրջանում:

Բուրժուական, մենշևիկական-խեռական զաղափարախոսութեան աշխուժացումը: Պայքար բուրժուական թեորիաների, մարքսիզմ-լենինիզմի սեփիղիոնիստական ազավաղումների դեմ (սամնավե-խականութեան, Լենինիզմ, բողոքանովականութեան): Մարքսիզմի բուխարինյան մեխանիստական սեփիղիան: Լենինի՝ «Մարտնչող մատերիալիզմի նշանակութեան մասին» հոդվածը և նրա դերը թշնամի հոսանքների դեմ մղվող պայքարում ու մարքսիզմի փիլիսոփայութեան զարգացման մեջ:

Հակահեղափոխական բուխարինականութեան մախիստական, բուրժուական-սոցիոլոգիական մեխանիստական հայացքների մերկացումը: Պայքար մեխանիստական սեփիղիայի դեմ (Տիմիրյազով, Աքսելրոդ, Վարյաշ և ուրիշներ) փիլիսոփայութեան և բնագիտութեան բնազավառում: Փիլիսոփայութեան զարգացման Լենինյան հապալի ժխտումը մեխանիստների կողմից: Մատերիալիստական զիալեկտիկան և պատմական մատերիալիզմը հավասարակշռութեան բուրժուական թեորիայով փոխարինելը: Մեխանիստների սուբյեկտիվիզմը և իդեալիզմը իմացաբանութեան մեջ:

Սոցացող եմպիրիզմը և պոչականութեանը բնագիտութեան հարցերում: Մեխանիզիզմը վորպես կապիտալիզմի աջ սեփիղիաների փիլիսոփայական հիմունք:

Վերակառուցման շրջան և ամբողջ ճակատով հարձակում կապիտալիստական տարրերի վրա: կապիտալիստական տարրերի պայքարի սրումը: Այլ ուղիմագրութեանը և դասակարգային գործակալութեան: Բուխարինի պորտունիզմը վորպես կուլակային գործակալութեան: Բուխարինի «հավասարակշռութեան» բուրժուական «թեորիայի» քննադատութեանը Լենինի Ստալինի կողմից: Հավասարակշռութեան թեորիան վորպես ոպորտունիզմի թեորիական հիմունք: Սոցիալիզմի մեջ կուլակի ներաճման և դասակարգային պայքարի մարման բուխարինյան հակահեղափոխական թեորիայի սեփիղիաների կյութեանը:

Լենինի Ստալինի դերը կապիտալիզմի աջ սեփիղիաների և նրանց հակահեղափոխական թեորիաների ջախջախման գործում:

Պայքար զիալեկտիկական մատերիալիզմի մենշևիկոզ իդեալիստական սեփիղիայի (Դեբորինի խմբակ) դեմ: Լենինյան ե-

տապը՝ վորպես մարքսիզմի փիլիսոփայութեան նոր հտապի ժըխտումը մենշևիկոյ իդեալիստները կողմից: Ա ինտերնացիոնալի ամենամիջապակար ղոգմաներէց մեկը՝ Թեորիայի ու պրակտիկայի, փիլիսոփայութեան և քաղաքականութեան կապի խզման, ԽՍՀՄ-ում փիլիսոփայութեան և սոցիալիզմի շինարարութեան ինդիւրները, ինչպես և միջազգային հեղափոխական շարժման խընդիւրների կապի խզման վերականգնումը մենշևիկոյ իդեալիստների կողմից:

Մարքսի դիալեկտիկայի փոխարինումը Հեգելի իդեալիստական դիալեկտիկայով և դիալեկտիկան սխալաստիկական «մեթոդոլոգիայի» վերածելը:

Տրոցկիստների և աջերի հակահեղափոխական ուստափրատորական ծրագիրը և նրանց ֆաշիստական գործակալութեան, ժողովրդի վտխերիմ թշնամիների, մարդասպանների, լրտեսների, դիվերսանտների բանդա դառնալը: Մենշևիկոյ իդեալիստների և մեխանիստների զգալի մասի՝ խորհրդային ժողովրդի թշնամիների ֆաշիստական-լրտեսական բանդա դառնալը:

Ընկեր Ստալինի դերը մենշևիկոյ իդեալիզմի մերկացման և ջախջախման մեջ: ՀՄԿ(բ)Կ Կենտկոմի վորոշումը «Под знаменем марксизма» ժուրնալի մասին 25/1—1931 թ. և այդ վորոշման նշանակութեանը փիլիսոփայութեան մեջ յերկու ճակատով՝ մեխանիցիզմի և մենշևիկոյ իդեալիզմի դեմ մղվող պայքարի գործում, ինչպես և մարքս-լենինյան փիլիսոփայութեան հարցերի հետագա մշակման ու բոլշևիկյան սովորական փիլիսոփայական կազրերի աճեցման գործում:

Մարքսիստական փիլիսոփայութեան դարգացման խնդիրները: Պայքար թշնամի հոսանքների դեմ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Վ. Ի. Լենին.— Զեկուցում կուսակցութեան ծրագրի մասին 19/3 1919 թ. և յիդրափակման խոսքը (Соч. т. 24-ый, стр. 131—156):

Վ. Ի. Լենին.— Պրոլետարական հեղափոխութեանը և ունեցաւ կառուցկին:

Վ. Ի. Լենին.— Հատոր 26-րդ, Եջ՝ 179—199:

Ленинский сборник 11-ый. Замечания на книгу Бухарина: «Экономика переходного периода».

Վ. Ի. Լենին.—Մեր հեղափոխութեան մասին:

Մարտնչող մատերիալիզմի նշանակութեան մասին:
(տես Լենին՝ Մարքս-Ենգելս-մարքսիզմ կամ Յերկհատորյակ):

Ի. Ստալին.—Աջ թեքման մասին ՀԱՄԿ(բ) 4 մեջ:

Ի. Ստալին.—Ազգարային քաղաքականութեան հարցերի շուրջը ԽՍՀՄ-ում:

Ի. Ստալին.—Կուսակցական աշխատանքները թերութեանների և արոցկիստական ու այլ յերկերեսանիւնների վերացման միջոցառումների մասին: Զեկուցում և յեզրափակման խոսք ՀԱՄԿ(բ) 4 կենտկոմի պլենումում 3—5/III 1937 թ.:

ՀԱՄԿ(բ) 4 կենտկոմի վորոշումը «Под знаменем маркнизма» ժուրնալի մասին 25/1—1931:

Թեմա 26-րդ. ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻԶՄԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ընկեր Ստալինը վորպես Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի ուսմունքի շարունակող, բոլշևիզմի, միջոցային պրոլետարիատի և ամբողջ աշխարհի աշխատավորների թեորետիկ և առաջնորդ:

Ընկեր Ստալինի հեղափոխական գործունեութեան (սկիզբը (1897 թ.): Ընկեր Ստալինի պայքարը լեզալ մարքսիզմի՝ «Մեսսմե դասի»-ի մեծամասնութեան դեմ Անգրկովկասում և բանվորական մասսաների մեջ լենինյան «Իսկրա»-յի, հեղափոխական մարքսիզմի գաղափարների պրոպագանդը: Ընկեր Ստալինը վորպես հիմնադիր լենինյան իսկրայական, սոցիալ-դեմոկրատական կադմակերպութեան և բոլշևիզմի՝ Անգրկովկասում: Ընկեր Ստալինի դերը 1905—07 թվականների առաջին ռուսական հեղափոխութեան մեջ, Ընկեր Ստալինի անհաշտ պայքարը ընդդեմ մենշևիկների, եսերների, դաշնակների, անարխիստների և ֆեդերալիստների:

Ընկեր Ստալինի առաջին թեորետիկական աշխատութեանների նշանակութեանը մարքսիզմի-լենինիզմի զարգացման և հարստացման գործում: «Հարեանցիորին կուսակցական տարահարստացման գործում: «Հարեանցիորին կուսակցական տարահարստացման գործում» (1905): «Անարխիզմ թե սոցիալիզմ» (1906—07) և այլ աշխատութեանները: Ընկեր Ստալինը մարք-

սիզմի, վորպես ամբողջական աշխարահայացքի, փիլիսոփայական մի սիստեմի մասին, վորից տրամաբանորեն բխում է Մարքսի պրոլետարական սոցիալիզմը:

Ընկեր Ստալինը գոյի և գիտակցութեան հարաբերութեան, ձևի և բովանդակութեան հակասութեան մասին: Պայքար իդեալիզմի, գուալիզմի և գոհհիկ մատերիալիզմի դեմ: Դադափարի և մատերիալի նուշնացման գոհհիկ-մատերիալիստական հայացքի քննադատութեանը: Դիալեկտիկական մեթոդի, եվոլյուցիոն և հեղափոխական շարժման հարցերի մշակումը և նարոշնիկների մետաֆիզիկայի քննադատութեանը: Ընկեր Ստալինը Մարքսի և Ենգելսի մատերիալիզմի նշանակութեան մասին հեղափոխական պրակտիկայի համար: Բանվոր դասակարգի գործի համար հեղափոխական թեորիայի և քաղաքական կուսակցութեան նշանակութեան հարցերի մշակումը և հիմնավորումը: Բանվորական տարերային շարժման մեջ սոցիալիստական գիտակցութեան մտցընելու և հեղափոխական թեորիան բանվորական մասսայական շարժման հետ միացնելու լինինյան ուսումնքի զարգացումն քնկեր Ստալինի կողմից:

Կուսակցականութեան սկզբունքի մարքս-լենինյան ուսումնքի կիրառումը թեորիայի մեջ քնկեր Ստալինի կողմից: Պայքար՝ գիտական սոցիալիզմը իր փիլիսոփայական հիմքերից անջատելու բերնշտայնական, կուսակցիական և ուսական մենշևիկների սեվիդիոնիստական փորձերի դեմ: Տարերայնութեան մենշևիկյան թեորիայի քննադատութեանը: Բանվորական շարժման մեջ սոցիալիստական գիտակցութեան մուծելու վերաբերյալ ստալինյան հոդվածների գնահատութեանը և քննի կողմից:

Պատմական մատերիալիզմի հարցերի զարգացումն քնկեր Ստալինի կողմից: Ընկեր Ստալինը հասարակական գոյի և հասարակական գիտակցութեան մասին: Անարխիզմի քննադատութեանը և պատմութեան մատերիալիստական ըմբռնման զարգացումը: Անարխիզմի սեակցիոն և իդեալիստական բնույթի, ինչպիսի և նրա՝ «Ամեն ինչ անհատի համար» սկզբունքի քննադատութեանը: Ընկեր Ստալինը «Ամեն ինչ մասսայի համար» սկզբունքի՝ վորպես մարքսիզմի անկյունաքարի և մասսայի ազատագրման, վորպես անհատի ազատագրման պայմանի մասին:

Սոցիալիստական հեղափոխութեան, պրոլետարիատի դիկ-

տատուրայի, հեղափոխական տակտիկայի և ստրատեգիայի հարցերի մշակումը: Նոր տիպի կուսակցութեան մասին լենինյան ուսմունքի զարգացումը: Սոցիալիզմի մեջ կապիտալիզմի ներածման և դասակարգերի համագործակցութեան սեփարմիստական թեորիայի քննադատութեանը: Ընկեր Ստալինը բուրժուազիայի դեմ պրոլետարիատի մղած դասակարգային պայքարը բաղնաձևութեան և այդ ձևերի միասնութեան ու սոցիալիստական հեղափոխութեան մասին: Հեղափոխութեան մենշեիկյան լիբերալ-բուրժուական սխեմայի մերկացումն ընկեր Ստալինի կողմից և բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան մասին լենինյան ուսմունքի հետագա զարգացումը:

Ստալինյան «Նամականեր կոլկասից»-ի պատճական նշանակութեանը մենշեիկ լիկվիրատորների մերկացման գործում: Ազգային հարցի մշակումն ընկեր Ստալինի կողմից: Պայքար ու պորտունիզմի, բուրժուական նացիոնալիզմի, սոցիալ-շովինիզմի դեմ:

Կուսակցութեան 6-րդ համագումարում (1917 թ.) սոցիալիստական հեղափոխութեան դժի հիմնավորումը և պաշտպանութեանը ընկեր Ստալինի կողմից, ինչպես և նրա պայքարը մեր յիբիլիսում սոցիալիզմի հաղթանակի լենինյան ուսմունքի արոցկիստական ժխտման դեմ: Ստալինը զոգմատիկ մարքսիզմի և ստեղծագործ մարքսիզմի մասին: Լենինն ու Ստալինը վորպես Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ հեղափոխութեան հաղթանակի հանճարեղ կազմակերպիչներ:

Մարքսիզմի հետագա զարգացումն ու հարստացումն ընկեր Ստալինի կողմից: Ընկեր Ստալինի՝ «Լենինիզմի հիմունքների մասին» աշխատութեանը և նրա նշանակութեանը մարքսիզմի զարգացման լենինյանետաղի հիմնավորման և մշակման գործում: Ընկեր Ստալինի այդ աշխատութեան դերը տրոցկիզմի ջախջախման գործում: Պետկապիտալիզմի, դյուդացիութեան, նեպ-ի և այլ հարցերում տրոցկիստական հակահեղափոխական հայացքների մերկացումն ընկեր Ստալինի կողմից:

Ընկեր Ստալինի պայքարը՝ կապիտալիզմի անտեսական և քաղաքական անհամաչափ զարգացման, մի յիբիլիում սոցիալիզմի հաղթանակի հնարավորութեան լենինյան ուսմունքի արոցկիստական ժխտման, ինչպես և ներքին ու արտաքին հակասու-

թյուններն իրար հետ շփոթելու, իմպերիալիզմի թուլջբաձև զարգացման ժխտման դեմ:

Ընկեր Ստալինը տրոցկիզմի ելուձյան մասին անցյալում, նրա ձևի ու բովանդակութեան մասին: Բանվորական շարժման մեջ հակալենինյան քաղաքական հոսանք լինելուց, տրոցկիզմի վերածվելը բանվոր դասակարգի յերզվյալ թշնամիների, փաստաբանների, գիվերսանտների, մարդասպանների ֆաշիստական հետախուզությունների լրտեսների բանդայի: Մեկ յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակի, յերկու խումբ հակասությունների և սեփական ուժերով ներքին հակասությունները հաղթահարելու հարցերի, պատմութեան մեջ սուբյեկտիվ ֆակտորի, հնարավորութեան և իրականութեան, սոցիալիզմի կառուցման ճանապարհների և մեթոդների լենինյան ուսմունքի զարգացումն ընկեր Ստալինի կողմից:

Ընկեր Ստալինի ուսմունքը պրոլետարիատի դիկտատուրայի յերեք կողմերի և նրանց միասնութեան, անցման շրջանի եկոնոմիկայի և սոցիալիզմի զարգացման դեալեկաիկայի, նեպօի յերկյակ բնույթի, բանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան դաշինքի, շահագործող դասակարգերի վոհնչացման վերաբերյալ:

Ընկեր Ստալինը բոլշևիկյան կուսակցութեան զարգացման որևնքի մասին: Ուսմունք յերկու սիստեմների՝ կապիտալիստական և սոցիալիստական սիստեմների պայքարի, վորպես ներկա զարաշրջանի հիմնական հակասութեան մասին:

Սոցիալիզմի և կոմունիզմի, սոցիալիզմի դարաշրջանում բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի ինդիւրնիւրի մարքս-լենինյան ուսմունքի զարգացումն ընկեր Ստալինի կողմից:

Ընկեր Ստալինը ստախանովական շարժման և սոցիալիզմից կոմունիզմին անցնելու մեջ այդ շարժման դերի մասին: Չնով ազգային բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուստուրայի հարցերի զարգացումը: Ուսմունք եկոնոմիկայից և դիտակցությունից կապիտալիզմի մնացուկների հաղթահարման մասին: Ընկեր Ստալինը սոցիալիստական հումանիզմի և իտերրոգային պատրիոտիզմի, պատմութեան մեջ անհատի դերի մասին: Թեորիայի և պրակտիկայի միասնութեան ուսմունքի և մասսաների փորձի դերին վերաբերող հարցերի զարգացումը:

Ընկեր Ստալինը վորպես սոցիալիզմի Սահմանադրութեան հիմնադիր: Ընկեր Ստալինը կուսակցութեան գաղափարական-քաղաքական խնդիրները մասին:

Բոլշևիզմին տիրապետելու, կադրերի քաղաքական դաստիարակութեան՝ կուսակցութեան լողունգը և մարքս-լենինյան փիլիսոփայութեան խնդիրները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ի. Ստալին.—Նամակ Կովկասից (1909 թիվ):

Նամակ Լենինին Սովիետացի քարտրից (1910 թ.)

ԲՍԳԲԿ-ի Լոնգոնի համագումարը: Պատգամավորի հուշագրերը (այդ ըստը տես Լենին-Ստալին. Ցերկհատորյակ):

Ի. Ստալին.—Լենինի դմի հարցերը. Լենինի դմի հիմունքների մասին, գլուխ 1-ին—Լենինի դմի պատմական արձանները, գլուխ 2-րդ—Մեթոդ և գլուխ 3-րդ—Թեորիա:

Լենինի դմի հարցերի շուրջը, գլուխներ՝ 1-ին, 2-րդ և 3-րդ:

Ի. Ստալին.—14-րդ կուս. կոնֆերանսի աշխատանքների արդյունքների շուրջը, գլուխ 4-րդ:

Ի. Ստալին.—Յեզրափակման խոսք Կենտկոմի քաղաքական հաշվետվութեան առթիվ ՀԱՄԿ(բ)Կ-ի 14-րդ համագումարում:

Ի. Ստալին.—Սոցիալ-դեմոկրատական թեքման մասին մեր կուսակցութեան մեջ:

Ի. Ստալին.—Քաղաքական հաշվետվութեան ՀԱՄԿ(բ)Կ-ի 16-րդ համագումարին. գլուխ 1-ին, պար. 3, գլուխ 3-րդ, պար. 2, յեվ յեզրափակման խոսքը:

Ի. Ստալին.—Բոլշևիզմի պատմութեան մի քանի հարցերի շուրջը:

Ի. Ստալին.—Զեկուցում կուսակցութեան 17-րդ համագումարին ՀԱՄԿ(բ)Կ Կենտկոմի աշխատանքների մասին. գլուխ 3-րդ, պար. 1:

Ի. Ստալին.—Այլ թեքման մասին ՀԱՄԿ(բ)Կ-ի մեջ, գլուխ 1-ին, գլ. 3-րդ, պարագրաֆ «ա», «բ», «գ», «դ», «յ»:

Ազրարային քաղաքականութեան հարցերի շուրջը ԽՍՀՄ
-ում:

ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան նախագծի մասին:

Ի. Ս տ ա լ ի ն. — Կուսակցական աշխատանքի թերութիւնները և
տրոցկիստական ու այլ յերկերեսանիւնների վերացման
միջոցառումների մասին:

ՀԱՄԿ(Բ)Կ Կենտկոմի վարչուժը «Под знаменем марксизма»
ժուրնալի մասին. 23/1—1931 թիվ:

Լ. Բ ե բ է ա. — Անդրկովկասի բուլղէիկյան կազմակերպութիւնների
պատմութեան հարցի շուրջը:

16128

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0001275

ԳԻՆԸ, 2 Բ, 50 Կ.

A ^{II}
24923

134.

12

7

1938

5

1

1

1938

ПРОГРАММА

По диалектическому и историческому материализму
для педагогических, индустриальных, сельскохозяйственных,
транспортных и медицинских высших учебных заведений

Институт повышения квалификации учителей
Арм. ССР, Ереван, 1938